

PREȘEDINTELE ROMÂNIEI ION ILIESCU felicită comunitatea evreiască din România cu ocazia Anului Nou 5753

Eminenței Sale dr. MOSES ROSEN
Șef Rabinul Cultului Mozaic,
Președintele Federației Comunităților Mozaice din România

Cu ocazia Noului An Evreiesc, Roș Hașana, Vă adresez Dumneavoastră, doamnei Amalia dr. Moses Rosen, precum și întregii obști evreiești din țara noastră, cele mai bune urări de sănătate și prosperitate.
La mulți ani!

ION ILIESCU
Președintele României

PREȘEDINTELE STATULUI ISRAEL CHAIM HERZOG transmite d'ui Șef Rabin felicitări pentru Anul 5753

Dlui Șef Rabin Rosen

Vă mulțumesc pentru urările Dvs. emoționante și vă urez, atît Domniei Voastre, cit și doamnei Rosen, mulți ani în fericire și sănătate, ani de activitate în slujba poporului evreu.

Cu prețuire și prietenie,

CHAIM HERZOG

ȘEF RABIN DR. MOSES ROSEN

KOL NIDREI

Pe aripile timpului și ale spațiului se revarsă o divină melodie. Ea vestește că între toate celelalte zile se află una care este, pe drept cuvînt, „unică în an”. Unică e, într-adevăr, ziua de Iom Kipur, dar unice sînt și acordurile lui KOL NIDREI, căci ele, au darul de a ne înălța pînă la Dumnezeu, de a ne smulge din vîltoare și a ne așeza acolo, sus, pe muntele magic al perfecțiunii.

De acolo, de pe picurile purității sufletești, de pe înălțimile șenine ale conștiinței împăcate, căpătăm o perspectivă de ansamblu asupra vieții, îmbrățișăm orizontul existenței. Această privire circulară ne lipsește în celelalte zile ale anului, în care, din cauza copacilor, nu mai vedem pămîntul. Precum o făcea odinioară Kohen Gadol, Marele Preot din Templul din Ierusalim, implinim fiecare dintre noi, în această zi, marea slujbă la cel mai sfînt dintre altare, sufletul uman.

KOL NIDREI ne dă această posibilitate, căci accentele sale răscolite în adăncuri, sfredelesc ființa noastră sufletească și nu se opresc pînă nu găsec acei PINTALE ID, acei grăunte de apartenență la religia noastră care sălășluiește în fiecare dintre noi, chiar la aceia la care e acoperit de cenușa indiferenței.

Acolo, în profunzimi, acolo, în nebănuitele unghere ale conștiinței, regăsim drumul spre Dumnezeu, spre aproapele nostru, spre noi înșine. Avem sentimentul că retrăim dramaticul moment al revederii, după o lungă și tragică despărțire, a lui Iosef cu frații săi și ne adresăm nouă înșine întrebările pe care el le-a pus acestora: „Haverim, oare părințele vostru?” „Dragostea către Părintele ceresc, conștiința nețărnută Sale bunătați nu s-au stins oare în noi? Mai trăiește în inima și în creierul nostru credința cea nobilă în Părintele nostru din ceruri? Iată întrebări care ne fac să-L regăsim pe Dumnezeu.

„Aveți, oare, un frate?” Prin veacuri întinsecate, prin ulițele înguste ale ghetourilor medievale, străbătînd riuri de singe și de lacrimi, KOL NIDREI ne duce cu gîndul înapoi la trecutul nostru, spre milioanele de „inți mučenici din vremurile noastre. Melodia sa face să răsună suspinele unui lanț de generații, DI GOLDENE KEIT, lanțul de aur al neclintitei credințe în Tora și într-ale ei idealuri. Ele au suferit și au murit pentru aceste idealuri. Noi mai avem, oare, un frate, ne simțim, oare, legați de dînsul prin firele dragostei și credinței?

Mai avem, oare, un frate? Sentimentul fraternității umane, al deplinei solidarități cu fratele nostru, Omul, crezul acesta fundamental al nostru, mai trăiește? Iată întrebarea care ne călăuzește spre o altă regăsire, aceea a semenului

nostru, aceea a îndatoririlor pe care le avem față de societate.

Mai există o a treia regăsire. Ne am rătăcit prea mult, în decursul depănării firului vieții cotidiene, de noi înșine. Ne-am instrăinat de propria noastră ființă. Am crezut, precum a făcut-o odinioară Ioha, eroul lectorii biblice din această zi, că putem găsi refugiu în vîlmășagul vieții, spre a nu da ascultare glasului lui Dumnezeu, glasului propriei noastre conștiințe. Am alergat mereu, niciodată n-am avut timp, căci goneam crezînd că astfel evităm de a sta de vorbă cu noi înșine, am fugit de noi înșine. Ne-a fost teamă să ne privim în oglinda propriei conștiințe. KOL NIDREI ne dă sentimentul că a sosit clipa să ne oprim; să scrutăm atent tot ceea ce am gîndit, simțit și înfăptuit, să ne recunoaștem.

Impăcați, deci, cu Dumnezeu, cu semenii și cu noi înșine, să cîntăm laolaltă fermecătoarea melodie care ne face să pămîm pragul unui an nou, cu sufletele curate și cu privirile îndreptate spre viitorul luminos și fericit al întregii umanități.

Noul ambasador al Israelului l-a vizitat pe dl Șef Rabin dr. Moses Rosen

■ Ambasadorul Israelului aduce mesajul de sarbatori
(Amănunte în p. 6)

IOM HAKIPURIM ZIUA IERTĂRII

„În a zecea zi a lunii a șaptea este ziua de post pe care o iau în serios nu numai cei ce sînt însuși de credință și teamă de Dumnezeu, ci și cei ce nu fac în viața lor de toate zilele nimic sfînt. Ei sînt cuprinși cu toții de sfințenia acestei zile și cei răi caută în preajma ei, asemenea celor buni, să facă dovadă de virtuți și stăpînire de sine”.

Numărăm al douăzecilea veac de cînd au fost scrise aceste cuvinte de către acela care a oferit civilizației grecești și romane primele noțiuni despre iudaism. El purta numele de Philo și era cetățean al Alexandriei. Nimic din ceea ce este cuprins în aceste două fraze nu și-a pierdut valabilitatea. Ziua iertării păcatelor, „Iom Hakipurim”, își are locul în fruntea sărbătorilor iudaice și este cea mai sfîntă zi a anului evreiesc.

Nu există inimă credincioasă care să nu încerce în preajma „Zilei Sfînte” sentimentul profund uman al unei pioase comuniuni cu sine înșăși. În drumul omului spre ceea ce e bun și curat, spre înălțare și purificare, ziua postului și a duioaselor rugă este an cu an un popas de mare importanță. El concretizează posibilitatea omului de a se lupta cu sine însuși și de a se apropia de Cel Etern și Bun, ea îi oferă ocazia unei serioase și sincere retrospecțiuni, a unei analize — întotdeauna bogate în învățăminte — a celor făcute în decursul anilor. Ea concretizează posibilitatea omului de a începe totdeauna totul de la început; drumul răului nu este fără întoarcere, porțile pocăinței sînt întot-

deauna larg deschise. Ele îi așteaptă pe cei reînțorși spre sine cu sinceritate și cu dorința de a face bine și îi primesc cu dragoste, ca și băncile în veci ospitaliere ale sinagogilor, pe cei care vin.

Prin suhetele — șofarului amintirilor, mesul neîntrerupt al zilelor ne apropie pas cu pas de Iom Hakipurim. Diminețile precute în atmosfera emoționantă a „serviciilor iertării”, a zilelor de Selihot, ne pregătesc să întîmînim cu smerenie ziua pecetluirii sentinței divine rostite în prima zi a anului. Sînt cele zece zile ale pocăinței: „Aseret iemei țesuva”, destinate unui sever control sufletesc, la capătul cărora ziua sfîntă așteaptă omul împăcat cu sine, purificat și înălțat, spre a-l dăruia astfel — hotărît a fi bun și a face bine — anului nou.

Șabatul dintre Roș Hașana și Iom Hakipurim poartă numele de Șabat Șuva — după primul cuvînt cu care începe Haf-tara ce se recită în această zi. Este pre-ludiul mării sărbători: zi destinată pre-dicilor moralizatoare ale rabinilor și studierii legilor și rugilor legate de ziua de Iom Kipur. Se fac ultimele pregătiri pentru întîmpinarea sărbătorii care se apropie cu pași vertiginosi.

Ajunul de Iom Kipur este și el un fel de sărbătoare. Dimineața se rostesc puține selihot și din rugăciunea zilnică se omit cîteva pasaje. Nici „Avinu Mal-kenu”, ruga care se repetă de două ori pe zi, din prima zi de Roș Hașana și pînă la ultima rugă de Iom Kipur, nu se citește în ajunul mării sărbători (în afara cazurilor cînd ziua sfîntă cade în-tro-o zi de Șabat). Totul este în așteptare.

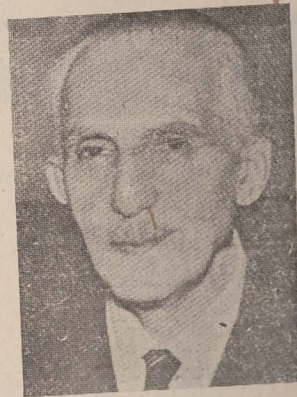
Rugăciunea de după masă se face imediat după ora prînzului și este completată pentru prima oară cu „vidui”-ul Zilei Mari. Vidui este ruga prin care recunoaștem că am păcătuit și-l cerem Celui Etern iertare pentru păcatele noastre. Ruga începe cu cuvintele „Așamnu, bagadnu” (Am păcătuit, am trădat etc., această parte a „vidui”-ului este prescrisă și muribunzilor — este ultima rugă pe care o rostește omul în viața lui) și continuă prin enumerarea a 53 de păcate pentru care se cere clemență din partea lui Dumnezeu („Al-Het”).

După ruga de Minha, se face o baie și se îndeplinește pregătirile pentru masa de seară. Și la această masă se înmoaie bucata de piine pe care se rostește bine-cuvîntarea, în miere, și se spune „Fie voia Ta, ca să avem un an bun și dulce”. După masă, se aprinde o candelă în memoria rudelor decedate. Tații își bine-cuvîntează copiii cu o benedictiune specială și după aceea se pornește la sinagogă. Sărbătoarea a început.

Sinagoga este toată îmbrăcată în alb. Perdeaua care acoperă chivotul sfînt, hainele sfîntelor suluri, fața de masă de pe almemor — totul este alb. Bărbații

(Continuare în p. 7)

EUGEN RELGIS

EUGEN RELGIS (1895—1987)

Poet, romancier, filozof, sociolog, traducător inspirat și animat de doctrina umanistă și pacifistă, Eugen Relgis (Eugen Sigler) e autorul a zeci de cărți și broșuri în română și a mai mult de 40 de volume în spaniolă. Multe din scrierile sale își trag rădăcinile din umanismul biblic (care dă, de altfel, și titlul uneia dintre broșurile sale, apărută la Iași, în 1926).

În capitolul „Confesiunea unui scriitor”, din „Mărturiile de ieri și de azi”, (Iracl, 1962) Relgis accentuează asupra faptului că iudaismul este cuprins de umanismul modern ca „o flăcără într-un glob de cristal”, metaforă a elementelor spirituale și morale ale iudaismului, călitate în jurul unei istorii însingurate de cumplite tragedii, integrate în cultura și civilizația umană. Ideea este reafirmată în „Eseuri despre iudaism” (1926), „Poetas y profetas” (Buenos Aires, 1955), „Testigo de mi tempo” (Montevideo, 1961).

După ce s-a stabilit, în 1947, la Montevideo (Uruguay), Relgis a continuat să-și facă cunoscut mesajul său pacifist, lansat încă din 1923 („Apelul către intelectuali liberi și muncitorii iluminați”), fiind, în fruntea primului Grup Umanitarist din România, a strâns semnături, ale unor intelectuali de prestigiu ai vremii, din țară și din străinătate. A stabilit legături cu Romain Rolland (devenit, ulterior, unul dintre colaboratorii „Umanității”, revistă fondată de Relgis în 1920), legături epistolare transformate mai târziu în „Internaționala pacifistă”, carte apărută în 1928, tradusă în mai multe limbi. Relgis își traduce în spaniolă volumul „Ce înseamnă umanismul?”, activitatea sa suscitând prețuirea unor personalități de seamă ale secolului nostru, ca Einstein, Zweig, Rolland ș.a.

Profundă sa preocupare umanistă se îmbină cu iudeitatea sa. În „Ultima călătorie a lui A. L. Zissu” (1969), găsim pagini de mare vibrație sufletească privitor la cărțurarii și poeții evrei din capitala Moldovei, ca Geri Spina, Kiva Ornstein, Enric Furtună ș.a.

Prezentăm mai jos un fragment din cartea „Poeți și profeti”, cap. „Umanitarism și iudaism”, p. 32—37, ilustrare a concepțiilor sale despre umanism și iudaism.

Umanitarism și iudaism

FRAGMENT DIN CARTEA „POEȚI ȘI PROFEȚI”

„...De la bun început, între iudaism și umanism s-a manifestat un fenomen de osmoză, care a accentuat în decursul veacurilor ceea ce am putea numi «valorile permanente». Iudaismul original, care își are rădăcinile în Pentateuh-ul lui Moise, în Profetei, de la Ieșaiahu la Ieremiahu, în Cartea lui Iov, în Proverbe și, după aceea în pădurea de comentarii care este Talmudul, a centrat problemele vieții asupra omului, a fiului Pământului, a individului, cu alte cuvinte, asupra imperativului conștiinței.

Ideea activă, ca flăcără purificatoare a Spiritului — a eticii valabile pentru fiecare om — trebuie să ardă în trupul său, lupțind din greu cu materia, meruți variabilă și primejdioasă. «Dumnezeu unic al ebreilor — scriam în introducerea la cartea mea de eseuri — nu este altceva decât propria lor conștiință extinsă la rangul de universalitate. Obsesia, uneori chiar tiranică, a lui Dumnezeu, este, de fapt, sentimentul răspunderii morale față de sine însuși și față de semenii. Mesianismul nu are altă semnificație decât aceea că se sprijină pe postulatul unității planetare și organice a omenirii.

În ceea ce privește umanismul, «iudaismul este fuzionat în umanismul antic și în umanismul modern, ca o flăcără cuprinsă într-un glob de cristal». Această imagine simplă scoate în evidență conținutul iudaismului, realitatea sa vie, care nu este, așa după cum afirmă unii, «imperialistă», brutală dominație, ci se integrează cu elementele sale etice și spirituale, călitate în jurul tragediilor istorice, în realitatea superioară a omenirii și a culturii universale.

«Așadar, deci, armonizare și nu opri-mare. Lumină și nu întuneric. Supremăția spiritului liber și creator și nu dominația materiei, a forței brute, care este oarbă și distrugătoare dacă nu este pătrunsă de suflul iubirii și al dreptății».

În acest fel mă străduiesc să aprofundez, prin studiile mele, realitățile morale și culturale ale poporului evreu. Iudaismul este legat de umanism și de valorile sale permanente.

Aceasta este optica mea: cea care cuprinde orizontul planetei și întreaga realitate a umanității. La întrebarea, formulată de un tânăr ziarist: — se găsește, oare, umanism într-o perioadă de stagnare? — am răspuns: Dacă este vorba de umanism antic, clasic, putem recunoaște că el se află într-o «perioadă de stagnare». Dar dacă este vorba de umanismul modern, bazat pe biologie și tehnică, pe sociologie și economie, pe cultura științifică și artele creatoare, trebuie să recunoaștem că vechiul umanism renaște, cu elementele sale universale în concepția pozitivă a umanismului. În legătură cu aceasta din urmă, am scris mai multe cărți. «Principiile umanitariste», rezumat al întregii concepții, a fost publicat în 17 limbi. Vreau doar să lămuresc cele ce urmează: umanismul nu este o doctrină nouă, un credo dogmatic.

După cum nu este nici o morală sentimentală și nici un repertoriu de idei cu caracter exclusiv raționalist. Umanitarismul este o metodă critică, anticică la realitățile naturale, umane și sociale. Este, în același timp, o concepție activă asupra intereselor individuale și colective și idealurilor generale și permanente ale omenirii, considerată ca un organism

unitar, avansând mereu în timp și spațiu.

Voi repeta aici câteva paragrafe de la sfârșitul lucrării mele «Poeți și profeti». «Când am depășit un anumit grad de evoluție, nu se mai poate da înapoi. Trebuie să se înainteze. Mereu înainte! Este adevărat că majoritatea oamenilor trebuie să învețe cel puțin alfabetul umanismului activ, pentru a putea pătrunde în domeniile culturii universale. Și mulți, foarte mulți dintre noi trebuie să facem acest lucru. Se spune, în mod curent, că evreii sînt membrii «poporului Cărtii», al Torei. Și, totuși, este nevoie să li se amintească valorile permanente ale iudaismului, precum și anumite adevăruri etern-valabile ale Bibliei, care au rezistat criticii riguroase a științei moderne».

«Nu avem dreptul să ne culcăm pe laurii unei moșteniri multimilenare. O cultură care nu este activă, care nu se dezvoltă prin strădania de zi cu zi a celor ce o moștenesc, își pierde vitalitatea, se falsifică, devine parazită și chiar retrogradă. Da! Numeroși evrei, chiar și în anii acestia postbelici, după masacrele de nedescris pe care a trebuit să le suporte poporul evreu, trebuie să se întoarcă la Cartea lor. Nu la cauzistică sau la metafizica steapă. Ci la Cartea vie a gândirii pozitive, a acțiunii care înfruntă realitățile lumii».

«Cu modestele mele posibilități, perse-verez tot pe această cale, care este cea a gândirii active. Îmi cunosc puterile, dar și limitele acestora. Nu sînt însă un «in-actual». Mai mult decât în alte momente ale istoriei omenirii, trebuie să continuăm lupta și pe tărîmul culturii, dar fără artificialele antagonisme între rase, clase, religii sau partide politice. Trebuie s-o spunem: trebuie să ne situăm în mod direct, cu toată sinceritatea și întreg curajul, pe planul universal valabil al unității și solidarității umane».

Știu: există peste tot destui oportuniști și obscuranțiști, care neagă cu încăpăținare această datorie a solidarității umane. Am expus această problemă în cadrul unei controverse cu Martin Buber. El ne prezintă trei căi: umanismul, conservatorismul religios și naționalismul și, din toate acestea, intenționează să facă o singură cale, sinteză a tuturor tendințelor și realităților necesare. Nu pot detalia mai mult din această dezbateră. Buber recunoaște că, în epoca aceasta de recrudescență a naționalismului agresiv, numai patriotismul cultural își mai poate păstra viabilitatea. Marile curente sociale, care străbat oceanul uman, suscitînd fluxul și refluxul războaiului și revoluției, cu invadatul poporului Israelului cu mai multă tenacitate și mai adînc decât a fost cazul altor popoare. Și aceasta, deoarece Israel este unul dintre creatorii acestor curente. El nu trebuie, nu poate să uite propriile sale învățăminte: tot ceea ce a proclamat în fața întregii lumi de veacuri, pe cînd se afla risipit, trebuie să proclame și acum, în folosul propriilor săi fii, după ce acestia au început să se adune în Țara Făgăduinței.

Nici noi nu trebuie să uităm învățămintele profetilor biblici. Casa lui Israel trebuie astfel reedificată, încît să ajungă cu adevărat «Casa națiunilor», apărînd fără reînnoirii sale cu armele vie ale Spiritului. Din cele trei căi prezentate de Martin Buber să facem un singur drum, mai larg. El va fi «ca un rîu uriaș ce

străbate continentele, fiind alimentat de piraiele și riulețele care apar din străfundurile tuturor codrilor denumiți naționali». Această cale trece și prin propria sa țară, prin Ierusalim, capitala sa, care este, în același timp, a monoteismului și a altor religii apărute pe acest pămînt.

Aici, în noua noastră Diasporă, cred că este nevoie să ne amintim aceste adevăruri. Majoritatea celor care am ajuns pe aceste plaiuri sud-americane sîntem supraviețuitorii uriașei drame a celui de-al doilea război mondial și a regimurilor totalitare care au cotropit continentul european. Nucleele Diasporei, după tragi-cele evenimente din 1938 pînă în 1945 s-au deplasat din Europa de Răsărit către America și Asia. Și, cu precădere, către Israel, creuzet al unei populații e-vreiești sosite din toate colțurile lumii.

«Vreiesc colț, nu pot să vă vorbesc decât în calitate de slujitor al culturii. Și adaug: pentru evrei, poporul Cărtii, cre-dința față de tot ceea ce omul reprezintă și cuprinde Cartea lor este mai necesară acum, cînd, între Mediterana, Iordan și pietroșul Neghev, de mii de rădăcitori și-au găsit, în sferită, căminul și mi-siunea, oameni eliberați de cosmarurile deportării, de fiarele masacrelor naziste, de nemiloșii ce se foloseau de momen-tul politic, social sau economic. Acolo, în vechea și în noua țară a lui Israel, încă înainte ca acesta să fie proclamat stat, au fost ridicate lăcașuri de cultură care își împrăștie astăzi lumina peste

Oriental Mijlociu, încă atît de obscu-rantist. Acolo — și am mai spus încă acest lucru într-o conferință la Wizo — mulțumită curajozilor haluțim, prin coo-perarea liberă și egalitară, au fost puse temelile acelor colonii înfloritoare, ale acelor kibuțim, atît de inedite ca expe-riență socială. Aceste eroice colonii con-stituie piatra de temelie a triumfului mor-al prin muncă și învățămînt... Fără muncă și învățămînt, nimic nu este du-rabil. Tot ceea ce se cîștigă ușor se ris-peste curînd în vîntul capricios al eveni-mentelor. Dar cei care rămîine în pi-cioare, pe solul realităților de zi cu zi și năzuie către cerul înalt al idealurilor eterne, se imobilează pe sine însuși, își iubeste și își slujește cu adevărat po-porul, slujind, în același timp, omenirea. Cred că această confesiune rămîne vala-bilă și pentru celelalte grupuri de refu-giați evrei, aflați în toate țările în care și-au găsit refugiu, în așteptarea ade-văratei întoarceri, pentru a munci la re-construcția socială, economică și spiri-tuală a țării lui Israel. Într-un mesaj a-dresat, în 1952, intelectualilor și scriito-rilor din Israel, insistam asupra datoriei lor de a păstra și a spori fără încetare valorile culturale, etice, artistice, științifice ale iudaismului: «Deoarece iudaismul este universalist, de la profetei Bi-bliei și pînă la marii umanisti evrei con-temporani, el este, în același timp, me-sagerul înțelegerii și cooperării mondiale în toate domeniile de muncă și creație. Simbolul renasterii poporului ebreu este, pentru mine, Universitatea ridicată pe Scopus. Dar acest simbol este completat de imaginea agriculturului care, pe bu-cata sa de pămînt, găsește un momen-t de răgaz pentru a citi paginile unui în-vățat, ale unui poet, ale unui făuritor de cultură și bună înțelegere între ome-ni. Țara lui Israel trebuie să fie — și va fi — ca o grădină născută din deșert, prin strădania comună, sub semnul păcii și libertății, pentru această înțelegere re-ciproacă, pe care numai toleranța, dreap-tea și iubirea i-o pot oferi».

¹ El Humanitarismul (Umanitarismul), prefață de prof. Jorge F. Nicolai (Ed. Americalee, Buenos Aires, 1956, 300 pag.); Los Principios Umanitaristas (Principiile umanitariste), ediție adăugită (Ed. Humanidad, Montevideo, 1950, 56 pag.); Humanitarismo y Socialismo (Umanitarism și socialism), controversă cu Lotar Rădăceanu (Ed. Humanidad, 1957, 84 pag.); Humanitarismo y Eugenesia (Ed. Univer-sitatis, Toulouse, 48 pag.); Individualismo, Estetica y Humanitarismo (Individualism, estetică și umanism) (col. «Cuadernos de Cultura», Madrid, 1933, 48 pag.).

Noul roman al lui Appelfeld

Evreul Ziegelmann nu are nici familie și nici cămin. Copil fiind, a cunoscut atrocitățile Holocaustului, dar a supraviețuit. Viața sa actuală se derulează numai pe coordonatele propriului său trecut. El caută pe ucigașul părinților săi, ofițerul SS Nachtigall. Cînd, în cele din urmă, îl găsește, și anume, într-o mică localitate din Austria, dă de o bărbat în, infirm și stîrb, care, de la moartea soției sale pare să fi pierdut interesul de a mai trăi. Bătrînul nazist se plînge, în cursul discuției, că e greu de procurat lapte. «Înainte cu ani, oamenii pe aici mai aveau cite un grajd pentru vaci; astăzi totul e numai carton». Ziegelmann nu ezită totuși să-și pună planul în aplicare. El ucide pe Nachtigall și își continuă drumul.

Totuși, reușitul act de răzbunare nu-i aduce nici satisfacție, nici consolare. El însuși este un om condamnat la neliniște, care va fi chinuit toată viața de amintiri, împlîmirii trăite și gândiri de răzbunare. Această variantă „modernă” a figurii lui Ahașveros reprezintă o nouă fațetă a operei în proză a lui Appelfeld,

care cuprinde mai multe romane. Mesajul pe care noul roman îl aduce este fără echivoc: «Lăgărele ne insolote pretutindeni, ca și cum n-am fi ieșit niciodată din colivia morții». Autorului israelian i-a reușit, cu acest roman, o nouă capodoperă. Ce-i drept, pînă acum are doar două romane traduse în limba germană: «Badenheim» și «Tzillim». Este programat ca și acest ultim roman să apară în traducere.

Muzică pe teme ebraice

Discul, apărut recent, la Paris, are trei maestri recunoscuți: Dmitri Șostakovici (1906—1975) — cu 11 cîntec inspirate din poezia populară ebraică; Ernest Bloch (1880—1959) — cu «Rugăciune», «Împloreare», «Cîntec ebreiesc» — trei scheciuri intitulate «Din viața ebraică» —, «Nigun» (nr. 2 din Suita «Baal Shem»), «Meditație ebraică»; în sfîrșit, Serghei Prokofiev (1891—1953): «Uvertură pe teme ebreiești».

Acest program alătură un muzician evreu și doi simpatizanți. La Ernest Bloch se găsește punctul care leagă cultura occidentală și tradiția ebraică. Operele sale înregistrate aci ilustrează una din fazele inspirației ce-l caracterizează, marcată prin climatul meditativ, adesea pasionat, izvorînd din tradiția liturgică în

care a fost crescut autorul în anii tinereții sale.

La Șostakovici și Prokofiev, artiști cu inima caldă, deschisă fraților năpăstuiți, se simte o extraordinară atracție pentru acele cîntec și dansuri care reflectă frîmțirile unui su-flet încătușat, zbatîndu-se fără în-cetare între speranță și amărăciune, între bucurie și tristețe. În cartea sa, «Testament», autorul simfoniei subintitulată BABY-IAR, afirmă limpede: «Muzica fol-clorică ebraică [...] are puterea de a părea voioasă atunci cînd este tragică. Ea ride aproape totdeauna printre lacrimi». Ciclul său de cîntec este o foarte frumoasă ilustrare a acestui adevăr.

Prokofiev ne propune o mică capodoperă, în care bucuria nu depășește niciodată tristețea, oprindu-se la limitele nos-talgiei.

MERIDIANE • MERIDIANE • MERIDIANE

COMUNITĂȚI EVREIEȘTI
DIN EMISFERA AUSTRALĂ

AMERICA DE SUD

Impresionantul edificiu „Manchete” de pe vestita coastă Copacabana, de la Rio de Janeiro, este considerat drept cartierul general neoficial al comunității evreiești din metropola braziliană. El aparține lui Adolpho Bloch, proprietarul celui mai bun ziar al țării, „Manchete”.

În Brazilia, ca și în Argentina, există un număr de publicații evreiești săptămânale, semilunare și lunare, o gazetă idiş care apare de patru ori pe săptămână, emisiuni săptămânale de radio și televiziune. Este reprezentat întregul spectru politic sionist, de la stinga până la dreapta, dar numărul cititorilor rămâne limitat, iar volumul a-nunțurilor este influențat de situația economică nefavorabilă din cele două țări.

În discuțiile cu evrei din Rio de Janeiro, Sao Paulo sau Buenos Aires nu se fac referiri la atacul asupra ambasadelor israeliene din capitala argentiniană, la antisemitism sau la tema predominantă: asimilarea și căsătoriile mixte. În primul planul fiecărei conversații stau lipsa stabilității politice și economice, stagnarea, inflația, șomajul care se modifică lent și haosul în creștere din cauza corupției și criminalității.

Cei 450.000 de evrei ai Americii Latine, după statistica oficială — neoficială sint 700.000 — își făceau mai înainte pro-

crizei financiare. Din cei aproximativ 300.000 de evrei ai Argentinei, 250.000 trăiesc la Buenos Aires, a șasea comunitate evreiască ca mărime din lume, 80% din cei vreo 25.000 de copii evrei, de la grădiniță până la clasa a XII-a, frecventează una din cele 10 școli evreiești din Buenos Aires. Și ceilalți 20% capătă o educație evreiască. Există, separat, școli așkenaze și școli sefarde. Cele mai multe sint întreținute de diferite organizații sioniste. Cea mai mare școală evreiască și unitatea de profocol a „Escuelas Israelitas Sholem Aleijem”, școala „I. L. Peretz”, în care copiii petrec zilnic nouă ore și capătă o instruire fundamentală în domeniul limbii — atât ebraică, cât și spaniolă — este considerată a fi cel mai bun mijloc de luptă împotriva asimilării amenințătoare. Ea nu educă numai copii, ci, indirect, și părinții și bunicii.

Cea mai cunoscută instituție evreiască din marile orașe sud-americane este „Clubul local Hebraica”. La Sao Paulo sint 30.000 de membri, jumătate din populația evreiască. În dimineața frumoașe, cele opt săli de sport (cea mai mare cuprinde 6.000 de locuri pe scaune), 13 terenuri de tenis, șase bazine de înot, șase restaurante (unul dintre ele „absolut cașer”), un salon de înfrumusețare, câteva săli pentru galerii de artă, disco, club de dans și două săli de sint populate de vreo 300 de oameni. „Hebraica” este o colecție de basme s-au împletit cante și este singurul centru muzical național israeliană. După

manir din lume care are xima directorului de teatru din prologul la „Faust” de Goethe: „Cine aduce mult va aduce ceva cuiva”, conducerea Festivalului a inclus în program turnee ale: circuitul chinezesc, clovnii americani, în „Excentric Avner”, corului rus „Alexandrov” și teatrului de măști. În piețe și pe străzi iluminate festiv, în orele de seară și în miez de noapte, au dat spectacole gratuit artiști oșpeți și israelieni.

În fața teatrului „Sharon” din Ierusalim, în fiecare seară, la ora 22, pianistii din Rusia au luat contact cu publicul larg. În fiecare miercuri și vineri, au avut loc concerte camerale cu intrare

AMERICA DE SUD

TEL -
Muzeul figur

Evident necomparabil cu faimosul muzeu „Madame Tussaud” al figurilor de ceară, din Londra, Muzeul figurilor de ceară din Tel-Aviv, plasat la etajul al II-lea al celei mai înalte clădiri din Orientul Mijlociu (Shalom Mayer Tower), are destinația de a-i încânta și instrui „pe copii, adulți, pe cercetători și pe oamenii simpli, pe israelieni și pe vizitatorii străini din orice țară și de orice culoare” (Catalogue — Shalom Mayer Tower, Tel-Aviv, p. 40).

În permanentă îmbogățire a exponatelor (dacă n-am menționa decit faptul că există deja un exponat cu tema noilor născuți veniți din fosta Uniune Sovietică în un exponat cu tema Conferinței din 1991 de la Madrid), Muzeul figurilor de ceară, alături de Maryland — plasat la același etaj — și de observatorul de pe Cooperul ultimului etaj — de unde poate fi cuprins cu vederea întregul Tel-Aviv, cu împrejurimile sale — constituie puncte de interes pentru numeroși vizitatori ce se sint atrași de silueta elegantă a clădirii zgirilor-nori, denumită și Shalom Palace.

Care sint principalele exponate — în majoritatea lor foarte bine prezentate în sala de expozitii — sunt: un grup de deputații Evrei din Africa de Sud, întemeiat în 1903. El reprezintă principalele organizații locale, fiind recunoscut de guvern ca purtătorul de cuvânt oficial al comunității și este afiliat la Congresul Mondial Evreiesc; coordonează activitatea a peste 300 de organizații și in-

stă de cult și cultură, de învățământ iudaic.

Un alt deosebit de importantă este și rația Sionistă din Africa de Sud, la care sint afiliate mai multe grupe sioniste loviați religioasă este „Unionea Sinagogilor Ordinului din Africa de Sud”, reprezentată de 65 de sinagogi din întreaga țară, cu excepția provinciilor occidentale și a orașului Capeton, unde acționează „Asociația Eclesiastică din Africa de Sud”. Seful rabin al Uniunii este tateia religioasă supremă al unui Tribunal Rabinic (Beth Din), sub patronajul atiei Eclesiastice din Africa de Sud.

În plus spiritulului înaltelor etice, umane ale iudaismului, evreii s-au opus orimării țării de culoare. Și nu în ultimul rând în anul 1991 o membră a comunității, scriitoarea „Gordimer, a fost onorată cu premiul Nobel pentru literatură”, alegere motivată prin viața sa notabilă în lupta împotriva discriminării rasiale, a apartheidului (R.C.M. 724—

există două grupuri ortodoxe și 14 unități afiliate Uniunea din Africa de Sud, întru iudaismul prozisist. În plan educațional există trei instituții principale care administrează în total 87 de școli. Educația se desfășoară prin „Unita Iudaică” din Johannesburg. Funcționează un centru pentru instruirea profesorelor în limbă ebraică și câteva școli de instruire rabinică.

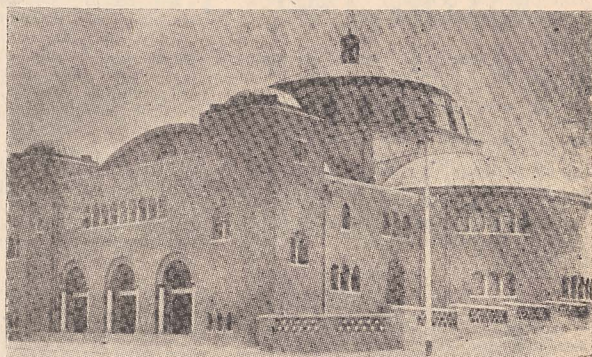
Titlurile în studii iudaice se obțin în urma unor cursuri efectuate la „Centrul Isaac și Jesse Kaplan” al Universității din Cape Town iar însușirea limbii ebraice se face în câteva universități. Pentru formarea de cadre didactice există un centru pedagogic, la Johannesburg.

propriul poligon de tir și cursuri de autoapărare. Rio are nu mai puțin de 15 sinagogi, dar rabinii au problemele lor cu „cariocas”, cum sint numiți locuitorii din Rio. Tinerii evrei din Rio — chiar aceia care, în serie de vineri, frecventează sinagoga ortodoxă „Habada” — nu pot rezista, ca și neevreii, de altfel, „costumelor de baie” supereconomice ale erei postbikinii și nu vin simbată la sinagogă.

Cu toate crizele politice și economice, viața din Brazilia este destul de plăcută. În societatea multietnică a Braziliei, antisemitismul nu se simte. Alia este limitată anual la 200—250 de suflete, dintre care 20% persoane de altă origine, căsătorite cu evrei. Cota de emigrare din Argentina este mai mare: vreo 3.000 de olimi pe an.

Evreimea sud-americană este oare condamnată la pieire lentă din cauza marilor sale rate de asimilare, unei cote reduse de Alia și natalității scăzute? Rabinul Roberto Graetz, de la Templul „Ari” din Rio, este de altă părere: „Vom constitui un procent mai mic din populația totală. Vom avea comunități numerice mai mici, dar ideologic mai tari, multumită unei strinse cooperări între școli și sinagogi”. Iar Rabinul Șef Solomon Benhami Avidar al Argentinei declară: „Sint sigur că obștea noastră va crește. De pe acum sintem cu 100% mai tari decit eram în urmă cu 30 de ani”.

A. S.

Sinagoga din Johannesburg

TERAPEUTICĂ
LA MAREA MOARTĂ

CONGRESUL UNOR OAMENI DE ȘTIINȚĂ GERMANI ÎN ISRAEL

Apa Mării Moarte este medicamentul cel mai efice, cu cel mai bun succes în bolile de piele, înainte de toate, împotriva erupțiilor cutanate. Acesta a fost subiectul unui congres științific care a avut loc la Marea Moartă.

Congresul, la care au participat 194 de oameni de știință, medici și cercetători de marcă din Germania, a fost organizat de familia Häckel, din München, în colaborare cu consiliul local „Tamar”.

Cercetătorii au subliniat că apa Mării Moarte vindecă, în decurs de șase luni până la un an, din momentul începerii tratamentului, efect nesperat cu nici un alt medicament. Pacienții beneficiază de un sejur de trei până la patru săptămâni pentru odihnă și tratament, cu consultații săptămânale, în Centrul medical german din Ein Bokek.

Centrul a fost construit din inițiativa familiei Häckel și a adus, în 1991, un venit de circa 14 milioane de mărci. Această sumă nu include cheltuielile suplimentare ale turiștilor îngrijii aici; acestea, la rindul lor, reprezintă circa 1.000 de mărci de persoană.

Insuși Reinhold Häckel, în vîrstă de 62 de ani, suferea de 10 ani de o erupție cutanată;

58% din epiderma capului îi era afectată. Un tratament intensiv la Marea Moartă a făcut ca suprafața capului cuprinsă de erupție să scadă la numai 7%. Drept urmare, el a hotărît să construiască acest centru medical. Fiul său, Michael Häckel, director general al Intreprinderii Häckel, relatează că la ora actuală există în Germania trei milioane de persoane bolnave de psoriazis, dintre care 750.000 caută să urmeze un tratament medical. Dacă numai 1% dintre acestea ar pleca la Marea Moartă, ar sosi, după părerea lui, circa 13.000 de turiști din Germania în fiecare an, față de 2.500 cliți sosesc acum.

Una dintre personalitățile remarcabile prezente la congres a fost profesorul Stefan Kelbav, director al Clinicii de dermatologie de la Borkum — Riff, la Marea Nordului, el însuși suferind, de la o vreme, de o erupție cutanată. El a arătat că, pentru cazurile mai grave prezentate de pacienții săi, le recomandă tratamentul la Marea Moartă.

La congres, oamenii de știință prezentați au demonstrat că șederea laolaltă a celor bolnavi de psoriazis preîntîmpină depresivitatea și tendințele de sinucidere, deoarece ei nu se mai rușinează de boala de care suferă și nu trebuie să o ascundă.

DELHI
urmează exemplul Chinei

Nu mult timp după China, India a anunțat că au fost stabilite relații diplomatice cu Israelul.

Deși recunoscînd Israelul de facto și permițînd unui consulat israelian să-și desfășoare activitatea la Bombay, India a menținut o linie politică proarabă timp de patru decenii și jumătate.

Ierusalimul, dezaprobat timp îndelungat printr-o atitudine proarabă la New Delhi, a făcut o primire prudentă acestei declarații indiene.

Primul ministru al Israelului a afirmat că, prin stabilirea de relații diplomatice cu Beijing și New Delhi, izolarea Israelului a devenit un fapt de domeniu trecutului.

Nu mai după presiuni internaționale puternice, echipei de tenis a Israelului i s-a permis să participe la meciul pentru Cupa Davis, care a avut loc în India, în 1987.

Se poate de schimbare a acestei atitudini potrivit Israelului s-au înregistrat în decursul anului trecut. Noua situație a fost accelerată de dezintegrarea Uniunii Sovietice și de apropierea pragmatică a Chinei față de Israel.

Ca și Beijingul, New Delhi

s-a arătat dispus să joace un rol activ în procesul de pace din Orientul Mijlociu. Dar, ai-domă atitudinii față de ruși și chinezi, Israelul și-a manifestat cu tărie voința de a nu acorda Indiei vreo posibilitate de implicare serioasă dacă nu se stabilesc relații diplomatice totale.

Angola și Vietnamul sint, de asemenea, pe cale de a stabili relații cu Israelul.

Angola, asemenea altor state africane, a rupt legăturile cu Israelul în timpul războiului de Iom Kipur, în 1973, dintr-un act de solidaritate cu Egiptul.

Vietnamul face, de asemenea, pași spre stabilirea relațiilor diplomatice cu Israelul. O delegație din care au făcut parte remarcabili oameni de afaceri israelieni a vizitat, în acest scop, Hanoiul. A fost prima prezentă oficială israeliană în această țară, de la închiderea ambasadelor, în 1975.

Israelul poate oferi asistență tehnică în domeniile agricol și industrial, avînd posibilitatea, de asemenea, să ajute pătrunderea mărfurilor vietnameze pe piața europeană.

În schimb, Hanoiul va facilita accesul firmelor israeliene pe piața vietnameză.

SCRISORI CĂTRE REDACȚIE

„LAUDAȚI PE DOMNUL CĂ ESTE BUN, CĂ ÎN VEAC ȚINE MILA LUI”.

Întâi o ocupație care își găsește ecou atât în cultura iudaică, cât și în cultura creștină, cu efecte benefice.

Altfel spus, dacă laudăm pe Domnul, terminăm cu atacul la persoana sau la grupuri de persoane sau la etnii întregi. Dacă laudăm pe Domnul, terminăm cu faptele de rușine, cu mîncatul de pomană, cu antisemitismul, cu pîrtilul, cu minciuna și altele de felul acestora.

Căci, dacă vom căuta să-i tot pîrim pe evrei și să ne batem joc de ei în presă și aiurea, lor nu le va fi greu să facă un pod aerian între București și Tel-Aviv, iar noi ne vom trezi dintr-o dată „putrezi de bogăți”, căci vom pune mîna pe gratis pe 20.000 de apartamente, 20.000 de frigider, 20.000 de televizoare alb-negru și color, 20.000 de aspiratoare de praf, linguri, furculițe, farfuri, castroane, ibrice, găleți, ligheane, fărșe, lopiți, tichii, biberone, papuci etc.etc. etc.

Va trebi să apelăm la specialiști în toate domeniile — de la futurologi la politologi, demografi, sociologi — pînă la doctori ai științelor exacte, căci „bogăția rămasă va fi fără fund”.

Dar, statisticienii pot să depună mărturie că ne-am făcut degeaba de rușine — fiindcă am luat... 20.000 apartamente și anexe, iar nouă ne trebuia din fiecare, practic, peste 2-3 milioane bucăți — așa — pentru un trai mai acătării.

Hai să stăm noi degeaba, că le vom lua evreilor bunurile — iluzie deșartă!

Întâi unde duce antisemitismul — la sărăcie lucie, fizică și morală, la exploatarea omului de către om, la len-vire intelectuală, într-un cuvînt, la decăderea omului în cea mai cumplită moieră!

Au fost ucizi în timpul celui de-al doilea război mondial circa șase milioane de evrei, afară de alte naționalități și întreb acum, în sînga și în dreapta, cu ce s-a îmbogățit omenirea în urma acestor decese? Sau continentul european cu ce s-a ales? Ori măcar țările est-europene

ce au cîștigat? Sau chiar și o singură țară cu ce și-a mărit patrimoniul?

Ei bine, la aceste întrebări nu știu dacă pot să răspundă antisemiții sau alți cîini și tăietori de franze la cîini.

Eu unul, văd că nici după 50 de ani de la război nu am scăpat de cozi, cînd la pîine, cînd la carne, cînd la lapte sau la mai știu eu ce. Și unde sînt cozi este și multă lenă, adică mulți trîntori și unde sînt mulți trîntori nu poate fi vorba de democrație, fie ea și originală.

Deci, să laudăm pe DOMNUL CĂ ESTE BUN, CĂ ÎN VEAC ȚINE MILA LUI, iar noi, fiecare în hotarele pe care i le-a trasat Dumnezeu, să ne vedem de treburile noastre, contribuind din plin la producerea de bunuri materiale și spirituale, căci zice DUMNEZEU: CINE NU MUNCĂȘTE, NICI SĂ NU MÂNCINE. Ocupându-ne cu lauda CELUI PRA INALȚ, nu vom cădea în ceea ce apostolul Pavel arată în Noul Legămînt, unde el vorbește despre aceste lucruri. Citez: „Astfel au ajuns pîini de orice fel de neleguire, de curvie, de violențe, de lăcomie, de răutate, plini de pîizmă, de UCIDERE, de ceartă, de porniri răutăcioase; sînt sîptoriți, bîrfitori, uritori de Dumnezeu, obraznici, trușasi, lăudăroși, născocitori de rele, neascultători de părinți, fără pricepere, călcători de cuvînt, fără dragoste firească, neînduplecați, fără MILA” (Romani, cap. I, vers. 29-31).

Întâi ce judecată aspră ne așteaptă dacă nu ne vom ocupa de EUL nostru mai mult decît de-al altora și dacă nu vom „UCIDE” faptele rele din noi înșine.

Dar despre acestea, alțădată. Pînă atunci, SĂ LAUDĂM PE DOMNUL CĂ ESTE BUN, CĂ ÎN VEAC ȚINE MILA LUI. LAUDAȚI PE DOMNUL, TOATE NEAMURILE, LAUDAȚI-L TOATE POPOARELE, CĂCI MARE ESTE BUNĂȚATEA LUI FAȚĂ DE NOI ȘI CREDINCIOȘIA LUI ÎN VEAC LAUDAȚI PE DOMNUL! (Psalmul 117). AMIN!

GHEORGHE V. BOBILCA
Com. Vălcănești 643, jud. PRAHOVA

MONOTEISMUL ȘI SPIRITUL CRITIC

ERNST LUDWIG EHRLICH RĂSPUNDE LA ÎNTREBAREA: „CE-Î UNESTE PE EVREI?”

În centrul unui ciclu de prelegeri ținute la Universitatea „Ludwig Maximilian” din München, în sezonul estival, a stat problema „Culturi mondiale sau societăți multiculturale?”.

La invitația Clubului de filozofie și a Centrului pentru tineret și cultură al Comunității Evreiești din München, referat al punctului de vedere evreiesc a fost Ernst Ludwig Ehrlich, profesor de istorie contemporană și literatură evreiască la Berna și, de decenii, director pentru Europa al organizației „B'nai Brith”.

La întrebarea: „Ce-î uneste pe evrei?”, Ehrlich nu dă răspunsul, care era de așteptat, ce se limitează la tradiție, istorie și origine, nu dă acel răspuns care fixează comunitatea de destine și cea religioasă numai între cei doi poli: teroarea și Israelul. Din vremuri imemorabile, Biblia a fost elementul unificator în rândul evreimii, de altfel nu mai puțin important și pentru creștini. Spiritul revoluționar a apărut în lume prin intermediul evreilor. Credința într-un singur Dumnezeu, pe care, după cum afirma cîndva Martin Buber, nu-l poți exprima, dar spre care te poți doar adresa, s-a cristalizat într-o imagine despre un Dumnezeu care, după distrugerea Templului, putea să-și conducă poporul în Diaspora, deoarece era înțeles drept omniprezent. Prin conceptul de Sina (splendoarea divină), de sălășuire a lui Dumnezeu în om, a fost creat un universalism, a explicat Ehrlich. Ulterior, iudaismul a dat lumii conceptul sancționării vieții umane și, cu aceasta, baza pentru orice formă a umanismului. Conform acestuia, cine distruge chiar și numai o viață omenească și ea și cum ar distruge o lume întreagă, iar cine salvează o viață omenească și ea și cum ar salva o lume întreagă.

Conceptul etic al monoteismului a evrei a condus la o considerare critică a

ostilitate. În acest sens vede Ehrlich în noțiunea de „popor ales” nimic altceva decît serviciul poporului evreu, chat de Dumnezeu să-și îndeplinească mînea „de a fi deci cu totul altceva”, în această atmosferă de bezna adîncă, adică mai bun decît cei ce nu cred sau nu respectă caracterul sacru al vieții umane.

Ehrlich, născut la Berlin, și actualmente, grație multilateralilor sale atribuții, se simte în întreaga lume la el acasă. El se plînge că imaginea despre evreime, existentă azi în Germania, este destul de unilaterală. El vede în diferitele curente ale iudaismului (ortodoxism, conservatorism, reformism), nu o sciziune, ci o bogăție. Trebuie numai să fii conștient mereu că elementul religios a fost constitutiv pentru comunitatea de religie și de destine evreiești.

ELLEN PRESSER

DREPTATEA SOCIALĂ ÎN VECHI CĂRȚI RABINICE

Literatura rabinică ne furnizează multe materiale istorice, foarte utile, pentru a putea studia viața evreiască din diferite epoci și țări.

Denumirea de „response” a fost dată, în literatura rabinică, acelor cărți în care există întrebări halahice (adică de teorie religioasă) puse rabinelor și la care aceștia au răspuns. Situația grea din acele vremuri a pus la ordinea zilei multe probleme personale, morale și social-etice, care trebuiau rezolvate în mod practic. Iar responsele rabinice au fost ghidul tuturor problemelor etice ale epocii respective.

Colectia clasică de response provine din epoca epocilor din secolul al VIII-lea (Rași, Rambam, Rașba, Rema, Maharsa), din epoca modernă (Noda bilehuda, Rabi Iehezkel Landau, Hatam Sofer și mulți alții). Mai aproape de zilele noastre sînt cunoscute responsele Gaonului Avram Leib Rosen, cuprinse în celebra carte „Eitan Arie”, din care am reprodus și noi fragmente în „Revista Culturii Mozaic”.

Practica vieții de fiecare zi în evul mediu și în timpul Renașterii este oglindită în întrebările și responsele din acea perioadă. Viața socială a evidențiat problemele lucrătorilor și ale patronilor, probleme privind democrația, egalitatea în drepturi pentru toți membrii comunității etc.

În întrebări și response, putem vedea și cum autoritățile talmudice, rabini s-au ocupat de aspecte sociale, de cerințele organizării muncii din fiecare epocă. În responsele lui Rași este publicată o întrebare a unor muncitori pielari, care s-au constituit în cooperativă împotriva tendinței patronilor de a-i nedreptăți. Ei întrebau dacă acest lucru este permis de legea talmudică.

În cartea sa „Temah tedec”, vestitul Gaon și judecător-arbitru rabinul Menachem Mendl Krochmal (aproximativ în anul 1600, la Cracovia) se ocupă de diferite probleme ce s-au acumulat un întreg și care așteptau decizia sa. El ținea mereu partea săracilor, combatînd oprimarea muncitorilor, susținînd lupta lor pentru dreptate socială.

În cartea sa, el vorbește și despre dreptul de vot pentru oamenii săraci. „Bogătașii nu voiau să admită dreptul de vot pentru săraci, pentru că aceștia să nu aibă un cuvînt de spus la conducerea comunității, motivînd că săracii nu contribuie la întreținerea comunității ca cei

bogați”. Rabinul Krochmal a dat dreptate săracilor, arătînd că ei trebuie să aibă drepturi egale cu ale bogăților.

În mod deosebit se reflectă exigența ca o moralitate superioară să fie dominantă în viața obștii evreiești. Cartea „Hasidim”, cea mai populară a epocii, este un codex cu sute de prescripții, principii etice, predicții morale și response pentru diferite întrebări puse.

La început se considera că autorul ei ar fi Rabi Iehuda Hechasis. Dar din manuscrisele găsite, reiese că au fost și alți autori, ca, de pildă, fiul lui Rabi Iehuda Hechasis, Rabi Smuel Hechasis și elevul lui Rabi Iehuda, Rabi Eliezer Rocah.

Autorii au scris lucrarea în vremurile de pricoană caracterizate prin decrete discriminatorii; izgoniri, măceluri, botezuri silite. Cartea „Hasidim” prezintă documente de morală și etică superioară ale acestor evrei prizonieri, fie ele comunități întregi, fie indivizi.

În unele response sînt tratate momente de martiriu, în toate formele lor. Acolo este dezavuat un rabin care a aprobat ca membrii comunității să se boteze de formă și ulterior, folosind o ocazie favo-

rabilă, să revină la iudaism, deși cărturarii noștri au interzis așa ceva.

O problemă ridicată de această carte amintește și de vremea Holocaustului, atunci cînd dușmanii spun: „Dați-ne pe unul dintre voi, căci dacă nu, vă vom ucide pe toți”. Răspunsul este: „Să ne omoare pe toți, dar noi nu abandonăm nici un suflet nevinovat al lui Israel”.

În response se mai arată că într-un anumit oraș au fost ucizi toți evreii, afară de unul, care a venit în vis la autorul cărții „Hasidim” și i-a spus: „Toți cei care au fost gata să moară pentru credință au locul lor în paradis și orice evreu care trăiește în perioada decretelor singeroase este, din acest punct de vedere, un martir”.

O altă situație este și următoarea: „Într-o casă unde au fost ucizi evrei, al kiduș hașem, și singele lor a stropit pereții casei, are stăpînul casei (evreu) dreptul de a șterge petele de sînge?” Responsea este nu, după cum scrie „Arei al tehasi damam”, ceea ce înseamnă „Pă-mînt, să nu le acoperi singele!”

ISRAEL GUTWIRT

umanitariste), ediție adăugită (Ed. Humanitarism, Montevideo, 1950, 56 pag.); Humanitarismo y Socialismo (Umanitarism și socialism), controversă cu Lotar Răduceanu (Ed. Humanidad, 1957, 84 pag.); Humanitarismo y Eugenesia (Ed. Universo, Toulouse, 48 pag.); Individualismo Estetica y Humanitarismo (Individualism, estetică și umanism) (col. „Cuadernos de Cultura”, Madrid, 1933, 48 pag.).

lui Appelfeld

care cuprinde mai multe romane.

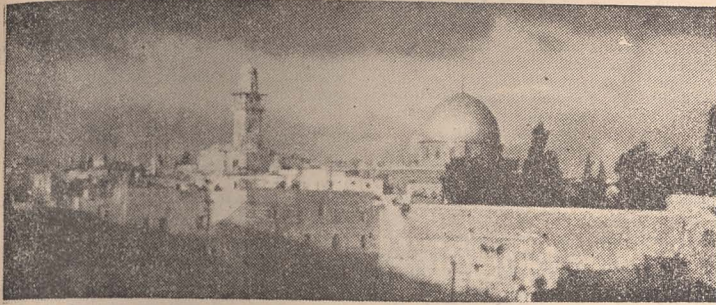
Mesajul pe care noul roman îl aduce este fără echivoc: „Lăgărele ne însoțesc pretutindeni, ca și cum n-am fi ieșit niciodată din colivia morții”. Autorului israelian i-a reușit, cu acest roman, o nouă capodoperă. Ce-î drept, pînă acum are doar două romane traduse în limba germană: „Badenheim” și „Tzilli”. Este programat ca și acest ultim roman să apară în traducere.

eme ebraice

care a fost crescut autorul în anii tinereții sale.

La Sostakovi și Prokofiev, artiști cu inima caldă, deschisă fraților năpăstuiți se simte o extraordinară atracție pentru acele cîntece și dansuri care reflectă frămîntările unui suflet încatusat zbatîndu-se fără y

Președintele Comunității Evreiești din Constanța, STOLERIU IANCU, a decedat după o lungă și grea suferință, la 9 septembrie — 11 Elul 5752. Il regretăm mult: colegii și enoriașii comunității noastre.

IERUSALIM

Orașul festivalului

De la 16 mai la 7 iunie 1992, ca în fiecare an, Ierusalim a fost gazda Festivalului Israelului. 1100 de artiști din 50 de ansambluri au susținut 150 de manifestări muzicale, teatrale, de pantomimă și dans. Alături de Opera din Leipzig (cu „Nunta lui Figaro”), Filarmonica din Philadelphia (cu concertul de adio al lui Riccardo Muti) și concerte camerale pe instrumente baroce, a doua săptămână a festivalului a cuprins lucrări de Johann Sebastian Bach, cu concursul ansamblului „Rheinische Kantorei” și al corului de la biserica St. Thomas din Leipzig. Ansambluri teatrale din România, Canada, Anglia etc au prezentat spectacole cu piese din repertoriul lor național clasic și modern. Un spațiu deosebit a fost acordat coproducțiilor artiștilor israelieni cu formații din alte țări ca, de exemplu, spectacolul coregrafic al Suzanne Linke cu un grup de balerini din Germania și cu ansamblul de dansuri „Kibbutz”, sau acela al ansamblului „Brigitte Farge” din Frankfurt, cu dansuri israeliene, în balletul „L'adore et j'en peux plus” („Ador și nu mai pot”), evocând impresii asupra Israelului contemporan. Și în concerte de muzică clasică și de jazz au apărut împreună muzicieni israelieni și oaspeți.

Corespunzător ideii ca fiecare să-și modeleze singur spectacolul, în afara scenelor de teatru au activat ateliere de jazz, de satiră și umor în scene susținute de „Stand-up Comedy”, și într-un ciclu de „O mie și una de nopți”, unde povestiri din colecția de basme s-au împletit cu muzica națională israeliană. După maxima directorului de teatru din prologul la „Faust” de Goethe: „Cine aduce mult va aduce ceva cuiva”, conducerea Festivalului a inclus în program turnee ale: circuitului chinezesc, clownilor americani, în „Excentricul Avner”, corului rus „Alexandrov” și teatrului de măști. În piețe și pe străzi iluminate festiv, în orele de seară și în miez de noapte, au dat spectacole grațios artiști oaspeți și israelieni.

În fața teatrului „Sharon” din Ierusalim, în fiecare seară, la ora 22, pianistii din Rusia au luat contact cu publicul larg. În fiecare miercuri și vineri, au avut loc concerte camerale cu intrare

gratuită la YMCA și la Muzeul „Anna Ticho”.

Festivalul Israelului a deschis un bogat ciclu de douăzeci de săptămâni de evenimente festive în Ierusalim. Imediat după festival a avut loc Tîrgul Internațional „Judaica”, urmat de Săptămîna Mării Mediterane, de Festivalul artiștilor bengale, de spectacole „de happening” zilnice în Parcul Clopotului Libertății, de o reprezentare istorică a obiceiurilor alimentare, în turnul Citadelei lui David, sub titlul „Ospete la Ierusalim”, de săptămîni internaționale ale filmului, de un concurs al corurilor israeliene și străine, de săptămîni festive ale teatrelor de pupuși, ale artei decorative, de o săptămîna a gastronomiei evreiești și multe altele.

Poseorul unui bilet de festival a căpătat gratuit un ghid și o legitimație de oaspete, care îi permitea reduceri de preț la mijloacele de transport și la vizitarea numeroaselor muzee și locuri de distracție din Ierusalim. De asemenea, cu confirmarea hotelului unde era cazat, turistul obținea reduceri pînă la 20% la achiziționarea obiectelor din expoziții. Zilnic, pînă la ora 16, a funcționat un birou de informații telefonice, care l-a ajutat, în limba lui, pe fiecare turist solicitant să-și organizeze programul.

TEL-AVIV

Muzeul figurilor de ceară

Evident necomparabil cu faimosul muzeu „Madame Tussaud” al figurilor de ceară din Londra, Muzeul figurilor de ceară din Tel-Aviv, plasat la etajul al II-lea al celei mai înalte clădiri din Orientul Mijlociu (Shalom Mayer Tower), are destinația de a-i încanta și instrui „pe copii, adulți, pe cercetători și pe oamenii simpli, pe israelieni și pe vizitatorii străini din orice țară și de orice cultură” (Catalogue — Shalom Mayer Tower, Tel-Aviv, p. 40).

În permanență îmbogățire a exponatelor (dacă n-am menționa decît faptul că există deja un exponat cu tema noilor olim veniți din fosta Uniune Sovietică și un exponat cu tema Conferinței din 1991 de la Madrid), Muzeul figurilor de ceară, alături de Maryland — plasat la același etaj — și de observatorul de pe acoperișul ultimului etaj — de unde poate fi cuprins cu vederea întregul Tel-Aviv, cu împrejurimile sale — constituie puncte de interes pentru numeroșii vizitatori ce se simt atrași de silueta elegantă a clădirii zgîrie-nori, denumită și Shalom Palace.

Care sînt principalele exponate — în majoritatea lor foarte bine prezentate — de aici?

Muzeul se deschide cu o scenă reprezentînd alungarea evreilor din Spania,

la finele secolului al XV-lea (cea mai reușită ni s-a părut a fi figura funcționarului regal care dă citire decretului de expulzare); printre alte exponate, menționăm: sportivi renumiți ai Israelului (Micki Berkovitz, Tal Brodi), Hânsel și Gretl, din minunata poveste a fraților Grimm, cîntăreți celebri de muzică ușoară (Izar Cohen, Gali Atari, Zvika Plik), scene de nuntă din piesa „Dibbuk”; înminarea Premiului Nobel de către regele Gustav Adolf al VI-lea al Suediei scriitorului Shmuel Yosef Agnon, primul israelian ce a primit un premiu Nobel; primirea, la aeroportul Ben Gurion, a președintelui Sadat, cu ocazia istorice sale vizite în Israel, la 19 februarie 1977, Daian și Rabin în orașul vechi, vizita Papei Paul al VI-lea, în 1964, în Israel și primirea sa la Megiddo de către fostul președinte Zalman Shazar și de către fostul prim-ministru Levi Eshkol; întîlnirea dintre Golda Meir și președintele Kennedy la Casa Albă, în 1962; procesul lui Eichmann; Weizmann depunînd jurămîntul ca primul președinte al Israelului (17 februarie 1949); cucerirea Eilatului (1949); execuția lui Dov Gruner, în 1947, de către britanici; moartea lui Trumpeldor; Jabotinski în închisoarea de la Accra; „Scripcarul pe acoperiș”; baronul Rotschild în vizită la Rishon-le Zion, viziunea lui Herzl. Perioada principală reprezentată de scenele și figurile din muzeu este cuprinsă între anii 1867 și 1967.

Este un muzeu care merită vizitat și recomand această și cititorilor revistei.

BETINIO DIAMANT

DRAGOSTE DE SION

„Nu știu cînd voi muri, dar Sionismul nu va muri niciodată”.

(THEODOR HERZL)

„Sionismul are ca scop crearea unui cîmin evreiesc în Palestina, garantat prin dreptul public”.

(PROGRAMUL DIN BASEL)

„Spun unii că, prin Declarația Balfour, nouă ni s-a dat Palestina. Nu e adevărat... Declarația Balfour ne-a dat doar posibilitatea de a o recîștiga. Ne-a recunoscut numai dreptul de a lucra pentru reclădirea patriei noastre... Balfour a pus numai temelia, pe care noi acum clădim. Pasul său politic trebuie să fie urmat de munca neobosită a neamului nostru, de străduința noastră continuă...”.

(CHAIM WEIZMANN)

„Minunea Căminului Evreiesc a fost posibilă numai prin minunea muncitorilor evrei, care a precedat-o. Un lucru e sigur, în orice caz: triumful muncitorilor evrei în Palestina n-a fost triumful fiecărui muncitor în parte..., ci triumful Sionismului...”.

(HAIM ARLOSOROF)

„Cînd intrați în țară, sădiți”.

„Fiecare dintre voi să ia pe umăr sapa și lopata, să sape și să sădească...”.

(VAIKRA RABBA, 25)

„În toată lumea sînt astăzi suferințe, dar pretutindeni sînt durerile morții, pe cînd în Eretz Israel sînt durerile nașterii...”.

(SALOM AŞ)

„Aud susținîndu-se că Sionismul ar fi o utopie, (...) Dar, intrucît vîd în această utopie un dor pasionat și neînfîrînt de libertate, e pentru mine ceva real, o viațetă...”.

(MAXIM GORKI)

„JUDENSTAAT, micul volum al lui Theodor Herzl, este declarația de naștere a SIONISMULUI făcută de părintele său... este chintesența de profecție curată, de perspectivă vizionară...”.

(S. SINGER)

„Urmărește mișcarea [Sionistă] cu cel mai mare interes, aștept de la dînsa mult bine pentru evrei. Căci, [dacă] un popor, prin rodul muncii sale, voiește ca, după 2000 de ani, să recapete soluți sau strămoșesc, este unul din cele mai mari impulsuri morale din toate timpurile”.

(B. BJORNSON)

„Sionismul este, în primul rînd, un război împotriva antisemitismului, care degradează și vatamă mai mult popoarele stăpînitoare decît pe evrei, căci antisemitismul are o influență demoralizatoare prin faptul că atîță la ură și împiedică dezvoltarea spiritului liberal.

Evreii renasc ca națiune, intrucît se recunosc ca atare. Sionismul trebuie salutat ca o soluție împotriva antisemitismului, care își pierde rațiunea sa de a exista, în momentul unirii și reabilitării unei rase atît de mult prigonite”.

(LEON BOURGEOIS)

„...Evreii sînt cuprinși de un puternic entuziasm... Eu, deși cosmopolit, acord toată simpatia acestei mișcări. Ea e legitimă, deoarece e adînc înrădăcinată și firească”.

(GEORG BRANDES, 1924)

„Eu vîd în Sionism, într-un chip paradoxal și mișcător în același timp, floarea cea mai sublimă a principiului naționalităților, a cărui apărare am luat-o întotdeauna. Pentru mine, Sionismul este coroana politicii naționalităților și sînt sionist pentru același motiv, pentru care am luat apărarea românilor în toate ocaziunile. Din punctul de vedere al marilor idei filosofice și profetice, eu ader la această mișcare a poporului evreu...”.

(ALBERT THOMAS, 1924)

„Am privit întotdeauna cu deosebită simpatie mișcarea sionistă. Întîi, dintr-un punct de vedere pur omenesc. Am un simțămînt de admirație pentru eforturile disperate a unui popor de veacuri risipit de a invia patria sa dispărută, precum și pentru nostalgia sa, pe care nimic nu a putut s-o înfrîngă”.

(I. G.H. DUCA)

„N-a fost o simplă coincidență faptul că tratatele de pace care au pe-celuit izbînda aspirațiilor și drepturilor etnice au consacrat existența cîmîntului național evreiesc. Așezarea istorică a realizării idealului sionist în cadrul lor și a cel al începuturilor Ligii Națiunilor îi dă o înaltă justificare etică și politică, demnă de admirație prin tenacitatea propagării ei; într-o vreme cînd totul îi stătea împotriva și cînd părea sortită să rămînă o utopie, mișcarea sionistă a cîștigat în prestigiu prin realizările ei de pînă acum. Scopul ei îi asigură simpatie, greutatea ce le mai întîmpină solicitu-dinea generală.

Pe lîngă semnificația ei culturală, socială și umană, ea aduce o însemnată contribuție politică la rezolvarea chestiunii evreiești de pretutindeni”.

(N. TITULESCU)

„Nu pot decît să felicit pe acei evrei care, fără de a înceta un moment de a-și face datoria pe deplin ca cetățeni ai acestei țări, sprijină în mod efectiv nobila mișcare sionistă. Iar încurajarea ce o dau Sionismului guvernului românesc mi se pare nu numai firească, ci și în concordanță cu marile idealuri umanitare, de care este însuflețit poporul și statul român”.

(Dr. N. LUPU, 1937)

„Crearea unei patrii pentru acest popor evreu demn de a trăi independent în concertul Statelor civilizate era, în primul rînd, o chestiune de dreptate.

Evreii au dat dovezi, în toate împrejurările, că și-au făcut datoria de buni cetățeni în țara unde se naționalizează.

Poporul evreu a contribuit, și încă în ce măsură, prin reprezentanții săi în toate ramurile științifice, artistice, financiare, comerciale, la progresul civilizației.

Iată de ce sînt pentru încurajarea și sprijinirea mișcării sioniste, pentru întărirea Statului... unde de peste 1000 de ani înainte de Christos, sub Solomon, a strălucit puterea imperiului evreu...”.

(GENERAL COANDA)

„Unul dintre rezultatele cele mai fericite ale războiului mondial a fost dezvoltarea pînă la maturitate a conștiinței naționale la mai toate popoarele.

Poporul evreiesc, care posedă această conștiință extrem de dezvoltată chiar înainte războiului, își dădu seama că concretizarea idealului național este legată de reinvierea Patriei dispărute de atîtea veacuri.

Un stat nou sionist va fi, socotesc, un element de echilibru în revoluția socială și psihică a poporului evreu”.

(M. P. COMNEN)

Culese de EVELIN FONEA

Noul ambasador al Israelului l-a vizitat pe dl Șef Rabin dr. Moses Rosen

Noul ambasador al Israelului, Avshalom Meghidon, și-a prezentat, în ziua de vineri, 25 septembrie a.c., scrisorile de acreditare președintelui României, dl Ion Iliescu.

Duminică 27 septembrie a.c., Excelența Sa dl ambasador Meghidon a făcut prima sa vizită protocolară în România. Eminența Sale dl dr. Moses Rosen, Șef Rabinul Culturii Mozaic și președintele Federației Comunităților Evreiești din România.

Au participat la întvedere membrii prezidiului Federației: secretarul general, dl ing. Theodor Blumenfeld, acad.

prof. dr. N. Cajal, prof. dr. M. Saragea, dl ing. Oly Lazar, vicepreședintele Comunității Evreilor din București, dl avocat Iulian Sorin, consilier, dl David Bănescu, președintele Secției Asistență a F.C.E., dl dr. Charles Crupariu, directorul Căminului-spital „M. Băluș” și dl Sergiu Stanciu, secretarul științific al Centrului de istorie a evreilor din România de pe lângă F.C.E.

dl ambasador a transmis dlui Șef Rabin mesaje de felicitare pentru anul 5753 din partea președintelui Statului Israel, dl Chaim Herzog și a primului ministru, dl Yitzhak Rabin.

CUVINTUL AMBASADORULUI ISRAELULUI

Excelența Sa dl Avshalom Meghidon a rostit apoi o alocuțiune în care și-a exprimat dragostea și atașamentul pentru Comunitatea evreiască din România și dorința de deplină cooperare cu această comunitate condusă de Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen.

Ambasadorul Israelului și-a exprimat îngrijorarea în legătură cu fenomenele morbide antisemite ce se manifestă în România și și-a arătat încrederea deplină în bunul simț al poporului român, care va ști să pună capăt acestei dăunătoare

CUVINTAREA EMINENȚEI SALE

În răspunsul D-sale, Eminența Sa a spus, între altele: „Este pentru noi o deosebită cinste și un gest de înaltă semnificație faptul că noul ambasador al Israelului a găsit de cuviință, ca prima D-sale vizită protocolară, după ce a prezentat șefului statului scrisorile de acreditare, să fie la Federația Comunităților Evreiești din România. Acest gest exprimă dubla misiune despre care vorbea primul ministru de externe al Statului Israel, regretatul Moshe Sharef, în cuvântarea sa către ambasadorii trimiși în diferite capitale ale lumii. „Sin-teți, a spus dînsul, ambasadori extraordinari și miniștri plenipotențiar. Acesta vi-e titlul protocolar. Ei bine, în cazul nostru, al Israelului, să nu uitați că această dublă titulatură înseamnă ambasadori pe lângă guvernul țării în care plecați și plenipotențiar pe lângă frații

LA TEMPLUL CORAL

În aceeași seară (prima de Roș Hașana), Templul Coral, îmbrăcat în haină festivă și plin de enoriași pînă la refuz, l-a întâmpinat pe ambasadorul Meghidon cu eufuziune și entuziasm.

Corurile reunite „Sira Vezimra” și „Talmud Torat” ale copiilor și tineretului nostru, precum și corul Templului au cântat emoționante cîntece religioase și național-evreiești, iar Eminența Sa a rostit în fața altarului deschis rugăciunile tradiționale pentru România și pentru

situații. Dl ambasador Meghidon a dat glas hotărîrii de a lucra fără preget pentru întărirea prieteniei, a colaborării economice, culturale și sociale dintre România și Israel.

Excelența Sa a încheiat cuvîntarea Domniei Sale rugînd pe Eminența Sa să transmită întregii comunități evreiești din România călduroase și frățești urări pentru un an nou fericit, prosper și plin de succese, pentru un an la pînă în România, în Israel și în întreaga lume.

Noi simțem cetățeni loiali și devotați ai României, înfrății cu poporul român la bucurii și la necazuri. În același timp simțem trup din trupul poporului evreu, primim cu dragoste și dor către Sion și Ierusalim, vedem în Statul Israel idealul suprem al fiecărui evreu din lume. Cu aceste „prezentări” reciproce, pornim la o colaborare care ne bucură în dubla noastră calitate, cetățeni români și de naționalitate evreiască, convins fiind că nutrim aceleași sentimente și că dorim aceleași mărețe împliniri alături pentru România, cit și pentru Israel.

Vă rugăm să transmiteți președintelui Herzog și primului ministru Rabin și tuturor fraților și surorilor noastre din Israel, căldura noastră binecuvîntare, sacerdotala noastră urare LESANA TOVA TICATEIVU VETIHATEINU!

Eretz Israel.

În scurte alocuțiuni, ambasadorul Meghidon și Șeful Rabin dr. Moses Rosen au rostit cuvinte de fraternitate și de reciprocă felicitări și urări de bine.

Revista noastră se asociază la aceste urări și binecuvîntări cu salut frătesc — e-l adresăm Excelenței Sale dl Avshalom Meghidon:

„Bine ați venit, în numele lui Dumnezeu. Fiți binecuvîntat din Casa lui Dumnezeu” (Psalm 118, 26).

Copiii Talmud-Torei salută cu cîntece pe noul ambasador al Israelului

ȘEF RABIN DR. MOSES ROSEN

REȚETA

După cum am relatat în numărul trecut al revistei noastre, Eminența Sa dl Șef Rabin a fost invitat de către Clubul „Balfour” din Londra să ia cuvîntul la lansarea volumului „The Face of Survival” scris după vizita unei delegații de evrei britanici în România și în celelalte țări din Estul Europei.

La rugămintea editorului volumului, dl Șef Rabin a scris în 1987 capitolul-epilog al volumului, cu titlul „Rețeta”.

Oaspeții, nedumeriți, văzînd izbitorul contrast dintre toate celelalte comunități evreiești din Europa de Est și aceea din România, au cerut atunci dlui Șef Rabin să explice „rețeta”: cum de a izbutit toate cele realizate.

După Revoluția din 1989 ei au vrut să schimbe anumite pasaje din con-

ținut; dl Șef Rabin a cerut atunci categoric ca textul din 1987 să rămînă ne-schimb.

Publicăm mai jos textul integral al „Rețetei”. Ea este folositoare și onora de la noi, care n-au înțeles cum a fost posibil ca, în timp ce din tot Răsăritul Europei să nu plece nici un evreu spre Israel, din România să plece 97%; în timp ce educația religioasă și învățarea limbii ebraice erau interzise în celelalte țări, la noi, zeci de cursuri de ebraică, coruri de tineret etc. s-au desfășurat în decursul celor 44 de ani de cînd dr. Moses Rosen este rabinul nostru; în timp ce în celelalte țări nici un ajutor nu era cu putință, la noi „Joint”-ul ajută din anul 1967 mii și mii de evrei; în fine, Congresul Mondial Evreiesc a avut în acest timp (pînă în 1989) un singur membru din Europa Răsăriteană: România.

Scris în 1987 și, la cererea autorului, lăsat fără nici o modificare.

(EDITORUL)

O străveche legendă evreiască populară ne povestește despre un riu misterios numit Sambatyon. Apele sale vijelioase, înspumate și cloocitoare se ridicau pînă la cer, aioda unui zid de foc și pară, imposibil de trecut. Dincolo, de cealaltă parte a rîului, spune legenda mai departe, trăiesc cele zece triburi ale lui Israel, pierdute în terra incognita. Ele tînjesc după noi, însă nu putem străbate „Cortina de foc” pentru a intra în legătură cu ele. Cum îi numește legenda pe acești frați ai noștri? DI ROITE IDELEH — adică „Micii evrei roșii”.

Si non è vero è ben trovato. Cit de roșii sînt milioanele de evrei care trăiesc dincolo de rîul Sambatyon de azi, pe care îl numim în limbajul secolului al XX-lea „Cortina de fier”, este un lucru cunoscut doar de ei înșiși și, în plus, nici nu este important. Important este, totuși, faptul că timp de zeci de ani, evreii Europei au fost împărțiți în două tabere, cu ajutorul unor bariere artificiale. „Cei care se află de cealaltă parte” așteaptă un semn din partea celor ce sînt în această parte, iar aceștia din urmă se confruntă în drumul lor cu tot felul de obstacole.

Volumul de față este rezultatul unui efort depus de către un grup de evrei englezi care, fără a purta stîndardul vreunei organizații locale sau mondiale și fără a recurge la zarvă sau propagandă, s-a hotărît să folosească ocazia oferită de condițiile îmbunătățite pentru a călători în Europa Răsăriteană, vizitînd comunitățile de aici și încercînd să descopere ce se întîmplă cu „micii evrei roșii” din secolul al XX-lea.

Aceștia au vizitat și România, străbătînd fiecare șteț — clasicele „orășele” evreiești din Moldova și Bucovina; au intrat în sinagogile noastre unde s-au întîlnit cu credincioșii și au participat la cursurile de Talmud Torat organizate în sînul comunităților și au ascultat glasurile copiilor noștri care învățau Tora. Orchestrele și corurile noastre de băieți și fete — veseli și plini de optimism — le-au

umplut inimile de bucurie. „Exploratorii” noștri au luat masa la restaurantele rituale, unde zilnic iau prînzul aproape 4.000 de persoane. Au vizitat apoi modernele noastre cîmine de bătrîni, unde aproape 500 de persoane își petrec amurgul vieții în condiții senine și facile. Au căutat... cerșetori, dar nu au putut găsi nici unul, deoarece minimul necesar de trai este asigurat tuturor în cadrul programului de ajutorare al Federației Comunităților Evreiești, împreună cu nobilul Comitet comun American Evreiesc de Distribuție („Joint”-ul).

Între granițele României, le-a fost imposibil să descopere acel „Sambatyon” izolat al „micilor evrei roșii”. În schimb, au aflat o revistă bilingvă tipărită în limbile română, ebraică, engleză și idis, publicată în mod regulat încă din 1956, în zece mii de exemplare, expedită în mod legal în Uniunea Sovietică, unde este trasă la xerox în mii de exemplare. Au găsit o comunitate care a primit vizita primului ministru al Israelului, a conducătorilor marilor organizații mondiale evreiești etc. În plus au aflat că aproape toți evreii care trăiesc în România au vizitat deși Israelul și că zeci de mii de turiști israelieni vin în România în fiecare an.

Oaspeții noștri au fost puși în fața unui șir de enigme. Unde era „cortina de foc”? Cum era posibilă rezolvarea tuturor problemelor specifice religioase în cadrul unei societăți socialiste? Și a urmat apoi marea întrebare: unde erau cei 400.000 de evrei români care au supraviețuit Holocaustului în mod miraculos? La cererea lor, le-am prezentat ultimele statistici care arătau că în România mai trăiesc acum aproximativ 22.000 de evrei, adică doar 3 la sută din numărul celor care locuiau aici acum 40 de ani. Unde sînt ceilalți? Unde au dispărut 97 la sută?

Ei, bine, oaspeții noștri s-au confruntat cu noi și noi surprize. Ei au plecat în Israel, unde în prezent se află aproximativ 400.000 de evrei români care constituie un element valoros în munca de reclădire a Țării Sfinte.

„Dumnezeule, Doamne!” — au exclamat „mesagerii”, care se așteptau să descopere

aici dezastru, asimilarea, dispariția iudaismului, persecuții și nenumerate lucruri similare descrise de anumite ziare în timpul anilor războiului rece. „Este oare posibil ca gazda noastră să nu fie doar rabin ci și vrăjitor?” Tot ceea ce vedem este ireal, cu totul deosebit de ceea ce am văzut în alte locuri dincolo de Sambatyon. Problema evreiască — rezolvată. Cum este posibil? Ce se întîmplă? La ce mijloace a recurs gazda noastră pentru a repurta un astfel de succes? Care este rețeta pe care a folosit-o? Este oare vis sau realitate?

Este posibil ca tot ceea ce am văzut să fie aioda satelor lui Potemkin?

Dacă nu, atunci care este rețeta? Rețeta — acesta este lucrul pe care doresc să îl explic și ține de datoria mea să o fac. Cei 22.000 de evrei — în majoritate bătrîni — care au rămas și din sinul cărora 1.400—1.500 de persoane continuă să plece în fiecare an, nu mai au o pondere mare în iudaismul mondial.

Importanța noastră rezidă în faptul că experiența iudaismului din România facilitează un răspuns practic la problema vitală a vieții actuale evreiești.

Aceasta este problema nr. 2 a zilelor noastre. Problema nr. 1 este, desigur, consolidarea și dezvoltarea Statului Israel, ceea ce înseamnă „a fi sau a nu fi” pentru întregul popor evreu oriunde s-ar afla, în Răsărit sau în Apus, într-o societate capitalistă sau în una socialistă.

Problema nr. 2 este următoarea: Milioane de evrei trăiesc în Europa de Răsărit într-o societate socialistă. Chiar dacă acest lucru ne place sau nu, aceasta este realitatea.

Este posibil ca aceste milioane de frați și surori ai noștri să-și continue viața lor tradițional evreiască? Trebuie oare să ne concentrăm atenția doar asupra celor care pleacă în timp ce ceilalți — cei care rămîn — să fie condamnați asimilării, dispariției? Pot ei oare rămîne, într-un anume fel, evrei?

Răspunsul dat de cei 40 de ani de viață dusă de comunitatea evreiască în România socialistă este categoric și de netăgăduit.

Da, într-adevăr, ei pot. „Dările noastre

de seamă” demonstrează că, fără gălăgie, demonstrații sau certuri, noi am izbutit să facem ca interesele României să coincidă cu ale noastre, însă nu împotriva conducătorilor țării, ci cu deplina lor aprobare, iar rezultatul este acela că, în același timp, „Alia”, pe de o parte, și libertatea religioasă, culturală evreiască perfectă și asistența socială, pe de altă parte, s-au dezvoltat și arată acum așa cum le-au văzut oaspeții noștri.

Eram tînăr și fără experiență cînd, în 1948, mi s-a dat responsabilitatea destinelor celor 400.000 de evrei, rămășițe ale Holocaustului. Nu am fost niciodată și nu sînt un kreninolog, nu sînt „specialist” în această problemă; nu am avut și nici nu am „legături” care ar fi putut să-mi ofere posibilități speciale. Am cunoscut însă un adevăr axiomatic, și anume, că succesul era posibil numai dacă făceam ca interesele noastre să coincidă cu ale lor. Do ut des, spune un proverb latin. Dă și ia.

Generalul de Gaulle obișnuia să spună: „Nu am dușmani, nu am prieteni, am doar interese”.

Am izbutit să conving Guvernul român că, făcînd bine evreilor, făcîndu-le dreptate, ar putea dobîndi avantaje în ceea ce privește opinia publică favorabilă, relațiile comerciale și simpatii politice.

Asa s-a și întîmplat. „Afacerile” au fost profitabile pentru ambele părți.

Ce ne poate învăța această experiență încununată cu succes?

1. Dintre cele două metode: cea gălăgioasă bazată pe sloganul „Dați drumul poporului să plece!”, și cea pe care am folosit-o noi, adică a persuasiunii — metoda noastră a izbutit, în timp ce prima a eșuat aproape în întregime.

2. Mai presus de toate, înainte de Alia, lucrul important rămîne menținerea specificului iudaic al evreilor ce trăiesc în Uniunea Sovietică. Altminteri, dacă ne limităm doar la „dați drumul poporului să plece!” recurgem la un slogan care ar putea fi de mai multe feluri: turistic (adică, haideți să călătorim!), politic (adică, dorim să părăsim o țară socialistă, însă în nici un caz nu este socialist).

(Continuare în p. 7)

VIZITE LA EMINENȚA SA

În ziua de 23 septembrie a.c., dl Paolo Andrea Trabalza, prim-consilier al ambasadei Italiei la București, a fost primit de către Eminența Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen.

A avut loc o cordială convorbire, cu principala temă: situația actuală a Comunității evreiești din România.

Joi, 1 octombrie 1992, Excelența Sa, Tven Meili, ambasadorul Elveției în Ro-

mânia, a făcut o vizită Eminenței Sale dl Șef Rabin, în decursul căreia oaspețele a solicitat lămuriri în legătură cu viața populației evreiești din România, în anii de după revoluție.

Eminența Sa a făcut un scurt istoric al Comunității evreiești din țara noastră și al actualei sale situații, cu luminele și umbrele acesteia.

Convorbirea a decurs într-o atmosferă cordială.

IOM HAKIPURIM ZIUĂ IERTĂRII

(Urmare din p. 1)

— cei căsătoriți — se înfășoară în halatul funerar, în „Kittel”-ul alb al morților și cu Talit-ul pe umeri (este singura seară în care se îmbracă Talit) așteaptă începerea celui mai cutremurător serviciu al anului: *Kol Nidre*.

Rabinul se apropie de Chivotul Sfânt și scoate un Sefer Toră pe care-l ridică în fața obștii, spunând: „Or zarua la-tadic...” „Lumină îți așteaptă pe cei drepti și pe cei cu inima curată — bucurie!”. Și el face înconjurul sinagogii, repetind cu aceeași intonație același verset din psalmi. După aceea, repune sulul în chivot și se apropie de dreapta oficiantului. De stînga lui, se apropie un alt enoriaș pios. El compun laolaltă o instantă judecătorească față de care se rotește, solemn, ruga de Kol Nidre. Dar, mai înainte, instanța îi permite oficiantului, repetind de trei ori, împreună cu întreaga obște, o declarație solemnă, să se roage împreună cu „cei păcătoși”.

Ce este Kol Nidre? Pentru că să înțelegem substratul dramatic, sfîșietor de trist al acestei „declarații” (caracter atît de expresiv redat de melodia tradițio-

nală, care nu poate să nu miște pe cei ce-o ascultă), trebuie să știm că ea a fost instituită și consacrată în orașele Spaniei inchizitoriale, pentru „uzul” acelor nenorociți frați ai noștri care, siliți de groaznice împrejurări, erau nevoiți să întoarcă spatele religiei strămoșilor lor. „Jurămintele” — sinistrele jurăminte — ale acestor cei mai nenorociți dintre oameni se desface prin autoritatea acestei sublime melodii. Și pe noi ne trec fiorii acelor zile de Iom Kipur și în sunetele cutremurătoare ale acestei rugăciuni evocăm amintirea umilului lor eroism și a groznicelor lor suferințe.

Rugăciunea de *Maariv este* completată cu o serie de „Selihot”; fără îndoială, cele mai frumoase poeme de acest gen au fost culese pentru seara de Kol Nidre. La sfîrșitul rugăciunii, enoriașii se salută zicînd: „Gamar hatima Tova”, adică: „Îți doresc o sentință bună”. Este ziua împăcării ziua de Iom Kipur, căci păcatele comise față de Dumnezeu El le iartă, dar cele comise față de oameni trebuie iertate de oameni.

Ziua de Iom Kipur e o zi severă de post. Postul e ținut începînd cu seara

de ajun și pînă în seara sărbătorii înseși. Nu numai mîncarea și băutura, dar și folosirea încălțămîntei de piele, precum și orice plăcere fizică trebuie evitate. Postul este obligatoriu pentru toți cei ce au împlinit vîrsta de 13 ani. Fetele postesc de la vîrsta de 12 ani. Copiii mai mici sînt scutiți, dar trebuie obișnuiți să postască și ei cîteva ore. Mulți nici nu se culcă după seara de Kol Nidre, ci își petrec noaptea în rugăciuni. Pentru noaptea de Iom Kipur, este prevăzută citirea sublimului poem filosofic al lui R. Șelomo ibn Gabirol (sec. XI): „Keter Malchut” (Coroana regească).

A doua zi, serviciul divin începe disde-dimineața și se termină seara după apariția stelelor. Mahzorul de Iom Kipur este un șirag de splendide creații poetice, care, axate pe rugăciunea zilnică, înalță către ceruri, pe aripile sentimentelor, ruga fierbinte a obștii pentru un an bun și îndestuat. Cei mai mari poeți evrei au contribuit la înfrumusețarea serviciului divin de Iom Kipur. Imnuri ca „Adonai Meleh” (Domnul e rege) sau „Le-El orech din” (Celui divin, judecătorul...), „Imru l-Elohim (Spuneți-I Domnului)”, „Untane Tokel” (Să mărturisim sfîntenia) și altele pot sta fără îndoială alături de cele mai mari creații poetice ale literaturii mondiale. Deosebit de impresionantă este și vechea „rugă” (a celor 18 binecuvîntări) de Iom Kipur în care ne exprimăm speranța că toate popoarele vor sfîrși într-o zi prin a se uni în a face bine și a-L sluji pe Dumnezeu și că răul va dispărea de pe fața pămîntului.

În cadrul rugăciunii de Musaf, se citește rugăciunea cunoscută sub numele de „Avoda” (Slujbă), care descrie într-o formă poetică ceremonia de Iom Kipur, așa cum avea ea loc în timpul existenței Sanctuarului. Cu o măiestrie remarcabilă, autorii ilustrează — pe baza relatărilor Mișnei și ale Talmudului — momente mai importante din slujba de Iom Kipur, despre care contemporanii au păs-

trat amintiri pline de pioasă admirație. Poemul, cu caracter pronunțat epic, este, de fapt, unul dintre cele mai importante momente ale serviciului divin sfînt.

Ziua de Iom Kipur, spre deosebire de toate celelalte sărbători ale anului, are, în loc de patru, cinci cicluri de rugăciuni. Ultima, cea specială de Iom Kipur, este „Ne'ila”, rugăciunea de încheiere. La „Ne'ila”, încordarea își atinge apogee. Chivotul sfînt este deschis pentru a nu se mai închide pînă la sfîrșitul rugăciunii. Pe amemur stă rabinul; el are datoria de a oficia ruga de încheiere a zilei sfînte. Atmosfera devine din ce în ce mai apăsătoare, mai plină de teamă. Rugăciuni scurte, cu o melodie specifică, se succed, iar vocea plină de evlavie a celor prezenți se întreabă cu cea a rabinului, ca într-un sfînt dialog în fața Creatorului. Sînt ultimele rugăciuni ale sărbătorii. Se citește „Avinu Malkenu” (în cazul că Iom Kipur cade într-o zi de Șabat, singurul „Avinu Malkenu”), în care cuvîntul „Kotvenu” (înscris-ne) este înlocuit pretutindeni cu „Hotmenu” (definitivează-ne sentința). La sfîrșit se citește cu voce tare versetul lui „Sema Israel” — „Ascultă Israele, Domnul, Dumnezeu nostru, Domnul este unul”, căruia îi succede de trei ori răspunsul „Baruh șem kevod malhu leolam vaed”, „Binecuvîntat fie numele Său regesc în vecii vecilor” — de șapte ori enunțarea sentințioasă: „Adonai hu ha'Elolhim”, „El este Dumnezeu”.

După aceea se suflă din șofar o singură dată. Ziua s-a încheiat.

Ziua de Iom Kipur este o zi de post, dar nu una de dolii. În Mișna se notează că — dimpotrivă — ziua iertării păcatelor era considerată o zi veselă și sărbătorită ca atare. „Șulhan Aruh” ne împinge o ținută serioasă, dar nu tristă. Ziua de Iom Kipur este o ușă care se deschide spre viitor, este primul pas spre anul care vine. Noi îl facem cu hotărîre de a fi demni de noi înșine și cu încrederea fermă în ajutorul și mîrînimia Celui Etern. **M. TURGMAN**

REȚETA

(Urmare din p. 6)

Înainte de toate, un prim loc îl ocupă problema educației tinerilor, a păstrării religiei, a culturii etc., a nu lăsa ultima științea a evreimii, **după pîntele id** — definiția populară intractabilă a ultimei licăriri a sufletului evreiesc — să se stingă.

Prin urmare, „dacă doriți să aveți olim, atunci aveți nevoie de evrei”. Altminteri, înseamnă a pune căruța înaintea cailor. Mai mult de 90 la sută dintre evreii români au ajuns la Lod. Ei nu s-au rătăcit îndreptîndu-se spre alte continente, deoarece învățaseră Talmud Toră, deoarece ținta lor nu era emigrarea, ci Alia; cu alte cuvinte, scopul lor nu a fost fuga din România ci reclădirea Țării Sfinte.

3. Actuala legislație a Uniunii Sovietice ne oferă suficiente posibilități pentru a cere, mai presus de toate, să avem aceleași drepturi cu celelalte credințe. Ar fi suficient de elocvent să menționem doar exemplul organizării și al ierarhiei. În timp ce ortodocșii, catolicii, protestanții și musulmanii au unități organizate (episcopii, scaune mitropolitane, patriarhii etc.), religia iudaică nu are nici o organizare legală. Aceasta este începutul oricărei încercări de reconstrucție a vieții evreiești. Dacă mai adăugăm faptul că credincioșii evrei nu posedă nici o singură publicație, în timp ce toate celelalte credințe din URSS au; dacă abordăm problema unei educații adecvate a personalului teologic — un alt domeniu în care iudaismul se află într-o stare de crasă inferioritate în comparație cu celelalte religii — avem la îndemînă suficient material legal pentru a realiza îmbunătățiri, avînd astfel posibilitatea să facem un prim pas în vederea unor schimbări spre bine.

Cu ocazia conferințelor Bruxelles I și Bruxelles II (întîrniți ale Conferinței mondiale asupra evreimii sovietice), am lansat doar un singur slogan: repatriere, lăsați poporul să plece! Rezoluțiile noastre aveau în vedere ceea ce era proclamat prin slogan, însă uităm milioanele de evrei care rămîneau acolo: „Dacă ei nu pleacă, atunci nu mai reprezintă interes pentru noi”.

Lipsa totală de realism a acestei politici poate fi înțeleasă printr-un calcul elementar, accesibil tuturor.

Să presupunem că apelurile noastre ar fi acceptate suta la sută și că patruzeci sau cincizeci de mii de evrei ar părăsi URSS în fiecare an (aceasta ar fi o sarcină imposibilă pentru Israel, în condițiile actuale); să presupunem că toți acești oameni ajung în Israel (ceea ce ar fi o altă utopie), neluînd în considerare creșterea demografică anuală a populației evreiești (cel puțin 30.000 — ceea ce înseamnă că descreșterea datorată emi-

grării este compensată de numărul de nașteri), ar însemna că sînt necesari 50 pînă la 60 de ani pentru a face Alia a aproximativ 3 milioane de evrei. Între timp, va mai rămîne oare urmă de evreu? Asimilarea lor este acum aproape completă. Încă cîtiva ani și această problemă nu va mai exista.

Perestroika? Glastnost? Am fost recenți în Uniunea Sovietică la invitația Patriarhului Bisericii Ortodoxe Ruse pentru a participa la sărbătorirea mîinii celei Biserici. Cînd te afli acolo, poți vedea cu propriii tăi ochi și să ascuți cu propriile urechi date despre proporțiile revoluției care a avut loc, despre transformările radicale în mentalitate, despre noile proiecte în toate domeniile de activitate, iar cînd intri în sinagoga din strada Arhipova și vezi aceleași vechi manifestări stereotipe, „ridicîndu-tea”, aceeași indolență, aceleași fete temătoare, pur și simplu nu poți găsi nici o explicație.

Există mari posibilități de a pune — dacă nu cu aprobarea oficială a autorităților, atunci prin consimțămîntul lor tacit — temelii de început ale unei vieți religioase și culturale evreiești: de a organiza comunități cel puțin în marile orașe unde trăiesc sute de mii de evrei.

Fără a dori să slăbim în nici un fel cererea noastră pentru Alia, aceasta nu trebuie să mai ocupe un loc exclusiv pe agenda problematicii evreilor sovietici. Adevărată dramă este cea prezentată de situația milioanele care rămîn, care dispar, care pur și simplu dispar din rîndurile poporului evreu.

„Într-o zi de Șabat, la începutul lunii mai în anul 1975, mă aflam la templul din Moscova, unde, spre sfîrșitul rugăciunii, și-au făcut apariția cinci sau șase persoane care s-au postat la intrare. Era un grup format din cei care refuză să plece. Un evreu pe care l-am întîlnit, mai înainte, în 1955, cu ocazia primei mele vizite la Moscova, s-a apropiat de mine. Era inginer, păstrător strict al tradiției religioase, care a izbutit să observe sărbătorirea de Șabat. El m-a întrebă: „Îți cunoști pe Ellie Wiesel? El e acela care a lansat lozincă «Evreii tăcerii» prin care vroia să definească pe evreii sovietici. Sînt aceștia «evreii tăcerii»?” Dimpotrivă. Ei sînt cei ce fac zărvă. Dar noi, cei care nu plecăm, care nu putem pleca, care așteptăm ca copiii noștri să plece, sau chiar cei care nu dorim să plecăm, nu sîntem evrei? Nu vorbesc pleacă, nu sîntem noi? Nu se ridică oare nimeni pentru ca noi să putem oare nici o voce pentru ca noi să putem rămîne evrei? Nu mai sîntem oare evrei dacă nu plecăm? Ce se spune despre cei ce pleacă în America sau Australia? Sînt ei evrei mai buni decît noi?”

Prieteni noștri din Anglia care publică acest volum despre vizitele făcute de ei comunităților evreiești din Europa de Răsărit, au insistat să scriu acest epilog deoarece ei așteptau de la mine să divulg în el... rețeta, adică să explic ceea ce am făcut, la ce mijloace am recurs pentru ca problema evreiască din România să fie rezolvată în patru decenii.

A da o rețetă este deosebit de dificil. Ea nu are în vedere doar elementele componente, dar și modul în care trebuie dozate. Ce cantități? În ce mod? Cînd? Toate acestea sînt întrebări la care nu putem afla un răspuns ușor. Am încercat în paginile anterioare să prezint o retrospectivă a problemelor; un nou punct de vedere și anume sugestia întemeiate pe propria noastră experiență.

Intrucît Dumnezeu m-a ajutat să supraviețuiesc acestei experiențe care, la un moment dat, în anii stalinismului, îmi putea fi fatală; intrucît minunea s-a salvîrșit iar eu pot să dau... astăzi consultății în legătură cu rețetele pe care le-am folosit, în acest caz nu îmi este îngăduit să refuz pe incintătorii călători care au venit de dincolo de riul Sambatlon.

NOTA EDITORULUI

Acest articol a fost scris în 1987. Avînd în vedere schimbările recente din Europa de Răsărit, i-am cerut autorului dacă dorește să mai adauge ceva, iar răspunsul lui a fost: „Mențiu tot ceea ce am scris în 1987, însă permiteți-mi să adaug, pentru clarificare, următoarele”:

Aceste gânduri reflectă vizita și situația din 1987. Acum însă, un nou miracol a avut loc în viața evreiască: deschiderea porților Uniunii Sovietice. Nu mai poate fi adusă scuza cum că evreimea sovietică nu mai poate fi salvată datorită terorii din Rusia. Evreii sovietici pot acum să aleagă: să-și afirme identitatea de evrei sau nu. Iar dacă ei își afirmă identitatea ca evrei, atunci mai au încă o posibilitate: să facă Alia, acum sau mai tîrziu.

Există însă și costul Alialei. Numai în 1990 aproximativ 100.000 de persoane vor veni din Uniunea Sovietică în Israel, iar costul va fi undeva în jurul unui miliard de dolari pentru a le pune la dispoziție minimal necesar pentru cazare. Crearea unor locuri de muncă va costa și mai mult.

Cu toate acestea, în nici un caz nu trebuie să-i uităm pe cei aproximativ 2 milioane de evrei sovietici care se vor hotărî să rămîină sau care nu vor avea posibilitatea de a pleca. Intrucît ei reprezintă în mare cea de a patra generație de evrei educată de sovietici, cu toții se află pe punctul de a dispărea în anonimatul asimilării.

În concluzie, *pour la bonne bouche*, aș dori să vă spun o glumă.

Un evreu s-a urcat și s-a așezat într-un vagon și, la prima gară, s-a ridicat la fereastră, a privit afară și a făcut un gest de surpriză. Apoi s-a așezat din nou. Trenul a pornit, iar la gară următoarea omui nostru s-a dus la fereastră, a privit afară și... s-a apucat cu minile de cap. Scena s-a repetat și la cea de a treia gară, iar evreul nostru părea a fi într-o stare de absolută disperare.

Celalți pasageri priveau cu nedumerire la tot ceea ce se întimpla. În cele din urmă, misterul a fost dezlegat. Trenul mergea în direcția opusă destinației la care evreul dorea să ajungă. Situația se înrătățea cu fiecare oprire a trenului, deoarece el se îndepărta din ce în ce mai mult de ținta sa. Acesta era și motivul disperării sale.

— Ce să mă fac? — a întrebat el. — E foarte simplu. Trebuie să cobori și să iei trenul care vine din direcția opusă. Dacă nu faci acest lucru este inutil să te apuci cu minile de cap și să te lamentezi.

Această glumă ne-ar putea folosi drept...rețeta.

Este nevoie să declarăm acum un glastnost evreiesc; să recunoaștem realitatea revoluției ce a avut loc, cu schimbările radicale ce au urmat în viața evreiască. În Rusia și Europa de Răsărit există trei milioane de evrei, iar ei nu se bazează numai pe alți evrei, dar și pe alți oameni din întreaga lume care să le faciliteze acum Alia, sau să-i ajute să mențină comunitățile evreiești, dîndu-le posibilitatea organizării unei infrastructuri evreiești, a unei educații și a unui învățămînt religios.

Nimeni nu poate ști ce se va întimpla în următorii ani. Avem acum la îndemînă o ocazie unică de a-i aduce pe evrei acasă în Israel. Este însă necesară o sumă uriașă de bani pentru a ridica așezări în Israel pentru evrei, dar și pentru a organiza infrastructura evreiască pentru cei ce rămîn, deoarece acest lucru este permis acum de Guvernul sovietic.

Aceasta este marea problemă cu care se confruntă evreimea mondială, miracolul, incredibila oportunitate de a-i salva pe evreii din Europa de Răsărit. Acest lucru poate fi dus la îndeplinire. Depinde de noi și numai de noi — și, dacă dorim, nu va fi doar o legendă, ci va deveni realitate.

A COMEMORA ÎNSEAMNĂ A VEGHEA

JACQUES ATTALI, autorul lucrării, „1492”, evocă, într-o convorbire cu un redactor al revistei L'Arche, „enigma” expulzării evreilor din Spania

— Sîntem în 1992, anul comemorării expulzării evreilor din Spania. Pentru dvs., acest eveniment a fost cel mai important în anul de cotitură care a fost 1492?

J. Attali: — Nu. Acest an este interesant în ansamblul său. Expulzarea evreilor este, evident, un eveniment deosebit prin consecințele pe care le-a avut, prin simbolul pe care îl reprezintă, prin modul în care pune în lumină originea antisemitismului euro-

zile, evreii din Spania au primit două mesaje de la conducătorii lor. Unul, religios, care le spune: convertiți-vă și rămâneți. Și altul, laic: nu vă convertiți și plecați. Pe ce documente vă bazați cînd spuneți aceasta?

— Mai întîi, ambii erau religioși, dar unul era un om politic și altul un reprezentant al culturii. Ceea ce s-a întîmplat este că unul a plecat și altul s-a convertit... La fel s-a întîmplat în Germania anilor '30, cînd comunitatea evreiască a

mai e nimic de făcut, trebuie să plecăm”. Elitele au avut un rol determinant și aceea dintre conducători care au rămas au jucat un rol tragic în destinul poporului evreu în Europa Centrală.

Acolo, de asemenea, sînt două destine, al celui care decide să rămînă și să se convertească și al celui care decide să plece. În același timp, este, practic, sigur că cel care s-a convertit a rămas de fapt evreu în sine, însuși. El a făcut-o din tactica. Dar, iată, trebuie observat că în decretul de expulzare alegerea nu este oferită. Se dicta: „Plecați!”. Convertirea era implicită, în oarecare măsură. Evreii trebuie să plece, deci, în fond, cei care nu sînt evrei pot rămîne. Și regii Spaniei gîndeau la fel, chiar dacă nu au oferit alegerea, că mai mulți evrei se vor converti. În fapt, ei au fost surprinși de numărul mic al acelor care s-au convertit.

— După cum afirmați, Columb a avut ascendență evreiască, fiind un maran. Știți că în privința aceasta istoricii sînt foarte divizați.

— Eu nu afirm nimic. Sînt teze contradictorii și, personal, nu sînt specialist în genealogia lui Cristofor Columb. Istoricii de azi consideră îndeobște că mama sa era evreică și că tatăl său nu era. În orice caz, el însuși a întretinut tot timpul indoiala, chiar dacă în anumite momente au fost oarecari apropouri antisemite, chiar la finele vieții lui. În aceasta rezidă extraordinara ambiguitate a personajului, caracterul său alunecos și mitomaniac. A lăsat să se înțeleagă că strămoșii lui au fost evrei și — tot el — că printre ascendenții lui a fost un amiral al flotei spaniole. Deci, eu nu exclud nimic. Ca pe toți marii aventurieri, l-a caracterizat ambiguitatea.

— Între celebrare și comemorare se regăsește această ambivalență în manifestările din jurul lui Cristofor Columb chiar în Statele Unite.

— Da, desigur, este întîlnirea a două lumi. Această întîlnire a fost prima — și a rămas singura — cu un univers populat de aproape 70 de milioane de locuitori, căci practic tot atîția locuitori erau în Europa, cîți și în America de atunci. Și ea s-a produs ca o deversare bruscă a unui recipient în altul. Columb a fost cel care a deschis bușonul ce oprea recuperarea între cele două lumi. După aceea, a avut loc amestecul. Și acest amestec s-a făcut mai cu seamă în beneficiul Europei, care a distrus culturile americane, ceea ce trebuie evocat, fără indoială, pentru că erau culturi vii, dar unele dintre ele — cum sînt culturile Americii

Centrale și Americii de Sud — culturi foarte sălbatice. Singurele critici din epocă s-au referit la organizarea masacrelor în masă. Dispariția lor — nu ca popor, pentru că este un genocid, dar în cultură — nu poate fi considerată ca o pierdere pentru umanitate.

— Pentru ce spuneți că intelectualul modern este legat de 1492?

— Expulzarea evreilor este punctul de pornire pentru maranism. Maranul va trăi ascuns, va avea două credințe, două certitudini. Deci, așa cum explica foarte bine Yovel, va începe să aibă spiritul indoielii. Nomadul, omul de nicieri, omul indoielii, omul care refuză certitudinile, omul universalului, aceasta este caracteristica maranismului. Ceea ce-l va defini pe intelectualul modern. Există demersul maranului ceva care va declara procesul de reflecție al intelectualului modern. El se observă la Montaigne, la Spinoza, în întreaga cultură care începe să apară atunci, cultura indoielii.

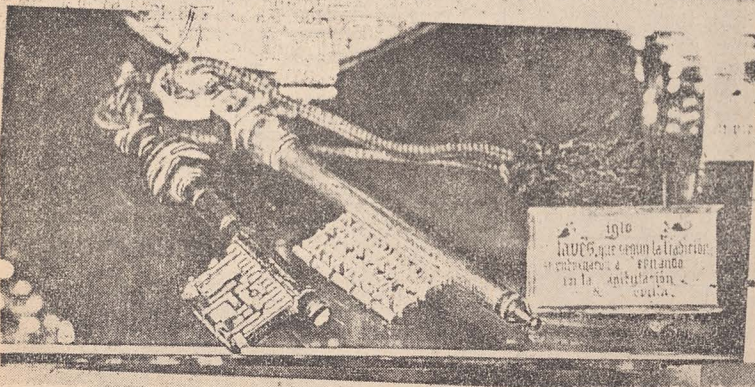
— Vă revendicați ca sefară?

— Natural, eu sînt evreu din Algeria. N-am prea mult gust pentru genealogie, dar mama mea poartă un nume de origine portugheză, Abécassis, deci este foarte probabil să am rădăcini din partea aceea. Prin tatăl meu, mai curînd din Turcia. Eu mă înrădăcesc în această istorie. Dar ceea ce m-a interesat pentru a înțelege ce s-a petrecut acum cinci secole este exact ce s-a întîmplat acum 50 de ani, camerele de gazare fiind bine punct, evident. S-au făcut progrese în barbarie, în cinci secole. Obsesia de puritate care se găsește în toate ereticele pe cale de a izbucni azi, cu inverșunarea celeilalte, voința de a-și alege istoria care își are urme în Europa, în Statele Unite. Deci, comemorarea trebuie să aibă, de asemenea, o funcție de punere în gardă. A comemora înseamnă a veghea!

— Care sînt astăzi contraperechea pentru această derivă?

— Evident, memoria. A ști cum s-au declanșat procesele, de două ori în istorie, pentru a evita ca acestea să reînceapă, nu numai contra evreilor, dar și contra musulmanilor. A ști că Europa a pierdut în 1492 o sansă extraordinară, aceea de a fi un continent unde toate religiile să fie egale, un continent orientat spre Mediterana. Trebuie mai întîi să recuperăm această întîrziere, să se regăsească o dimensiune mediteraneană, adică aceea a celor trei religii. Regii catolici au fost regi ai celor trei religii. Și Europa ar putea să fie Europa celor trei religii.

SALOMON MALKA

■ Trecut evreiesc: din patrimoniul muzeal al Sevillei

pean. Dar eu nu voi face o ierarhizare. Evident, descoperirea Americii sau publicarea primei gramatici în limba castiliană sînt evenimente, de asemenea, considerabile.

— Evreii par a fi divizați între dorința de a celebra aportul iudaismului sefară la cultura evreiască, la cultura universală și necesitatea de a comemora un eveniment, în ansamblu, foarte trist. Este o ambianță care apăsă asupra manifestărilor legate de această dată.

— Este un lucru asupra căruia tradiția evreiască a reflectat mult. Răul din care se naște ceva bun, răul creator de bine a fost descris mai înainte chiar în Talmud. Este adevărat că avem ocazia să celebrăm un fapt pozitiv milenar, dacă nu chiar două, de viață pașnică în Spania — mai mult sau mai puțin pașnică, cu pași înainte și pași înapoi — și de a aminti această expulzare radicală și definitivă, pentru că ea nu a încetat pînă astăzi. Dar eu mă gîndesc că trebuie mai întîi să comemorăm. Să ne amintim că fundamental în comemorarea expulzării evreilor din Spania este ceea ce se va regăsi cinci secole mai tîrziu, adică voința de puritate, de purificare, dorința de a imagina istoria, de a imagina un trecut în Europa. Un trecut imaculat al realității, care este o realitate mijlociu-orientală, atît arabă, cît și evreiască. De unde și expulzarea musulmanilor, de asemenea. Și de unde dorința de a face ca Ierusalimul să fie la Roma și ca Atena să fie la Florența. Evreii sînt acolo martorii „supărător” al realității mijlociu-orientale a culturii europene. De aici, după părerea mea, unul dintre resorturile foarte profunde ale antisemitismului. Evreii nu sînt numai străini. De altfel, ei nici nu sînt străini. Ei sînt strămoșii pe care „ai fi vrut să-i uii”.

— Dvs. scrieți în cartea „1492”: „expulzarea evreilor din Spania este o evasi-enigmă”. În ce sens?

— Eu doresc să spun că, cu toate încercările laborioase ale unui Maurice Kriegel și ale altora, nu se cunoaște nimic. Eu, care m-am implicat în această perioadă cu destulă grijă pentru detalii și cu voința de a vedea cum au decurs deciziile zi cu zi în anul 1492, observ că nu se știe nimic, sau aproape nimic, despre dezbaterile interne. Pentru ce rațiune s-a făcut această opțiune? Ce grupe de presiune au militat în favoarea expulzării? Cine i-a sfătuit personal pe Ferdinand și Isabela? Cine s-a arătat pentru și cine contra? Pentru ce la acea dată? Pentru ce decretul a rămas secret timp de o lună? Pentru ce această coincidență de necrezut, privind data, între expulzarea reală și plecarea lui Cristofor Columb? Toate acestea sînt probleme pentru care istoricii, deocamdată, chiar și arhivele, nu au un răspuns, care rămîne să fie descoperit.

— Dvs. scrieți că, în decurs de cîteva

zile, evreii din Spania au primit două mesaje de la conducătorii lor. Unul, religios, care le spune: convertiți-vă și rămâneți. Și altul, laic: nu vă convertiți și plecați. Pe ce documente vă bazați cînd spuneți aceasta?

— Mai întîi, ambii erau religioși, dar unul era un om politic și altul un reprezentant al culturii. Ceea ce s-a întîmplat este că unul a plecat și altul s-a convertit... La fel s-a întîmplat în Germania anilor '30, cînd comunitatea evreiască a

ezitat între cei care spuneau: „Trebuie neapărat să rămînem, să fim acolo, pentru că, cu cît vom rămîne mai mulți, cu atît vom fi mai bine tratați, iar cimitirele, sinagogile, școlile, bunurile noastre trebuie protejate” și cei care spuneau: „Nu

Cimitirul evreilor sefarzi din Sarajevo se întindea în spatele clădirii Skenderija, pe malul stîng al riului Miljacka. Cele mai vechi pietre de mormint ale sale datează de la mijlocul secolului al XVI-lea.

Acest cimitir, asemenea majorității altor cimitire vechi, reprezintă o atestare — prin forma inscripțiilor gravate pe pietrele funerare — a tradițiilor și modului de viață ale comunității aflate acolo — în acest caz, ale unei comunități bine încheiate, pe care nimic n-a putut-o distruge material sau spiritual, pînă în prezent.

Cele mai vechi pietre funerare sînt tipic evreiești, atît prin forma, cît și prin conținutul inscripțiilor gravate. Cele datează de la mijlocul secolului al XVI-lea pînă la începutul acestui secol sînt blocuri de piatră rudimentar cioplite, mai înalte în partea din față decît în cea din spate. Liniile lor principale par să sugereze înfățișarea unui leu sezînd. Pe partea mai înaltă se află o inscripție în ebraică, dar, începînd de la sfîrșitul secolului trecut, se înregistrează o creștere a inscripțiilor în sirbo-croată și ladino.

Inscripții săpate puțin adînc, cu litere ebraice, au fost descoperite pe cele mai vechi pietre funerare, aici scrisul fiind neinteligibil, pîrînd să aparțină unei alte lumi; minoritatea care ar fi putut-o citi și memoriza a dispărut de mult. Ele servesc doar ca ornamentație, ceea ce reprezintă foarte puțin. Dar rămîne ceea ce este cel mai prețios: ele povestesc despre istoria tezaurului cultural al acestui grup de evrei, care, exilați din Spania, la sfîrșitul secolului al XV-lea, l-au adus cu ei, în lungile lor peregrinări, în căutarea unui adăpost și a unui nou cîmîn, în țările care nu au terorizat evreii sau au acceptat, cel puțin, să-i tolereze.

Textele cele mai vechi, în ebraică, și cele ulterioare, în ladino, au salvat de la uitare multe balade, cîntece de nuntă și de dragoste în melodioasa limbă din îndepărtata Andalusia.

CIMITIRUL DIN SARAJEVO

Limbile ebraică și ladino s-au dovedit a fi eficiente arme în lupta — veche de secole — pentru supraviețuire. În timpuri mai apropiate, s-a înregistrat o creștere a folosirii limbii sirbo-croate, dar ladino supraviețuiește, ocrotită cu grijă în viața publică și, de asemenea, în obiceiuri, tradiții și folclor.

Limba sirbo-croată s-a infiltrat treptat în inscripții funerare, vorbind, însă, în termeni foarte direcți despre cei dispăruți.

Mama unei fetițe decedate, Klara Altarac, i-a adresat următorul mesaj în ladino: „Klara, nu plînge, fiica mea, și nu te teme de mormintul rece”. Printre inscripțiile ulterioare, din ce în ce mai numeroase, în sirbo-croată, primele nu depășeau locul comun: „Ai fost minunată pentru noi, de cînd ne-am născut, la revedere, mama noastră iubită!”

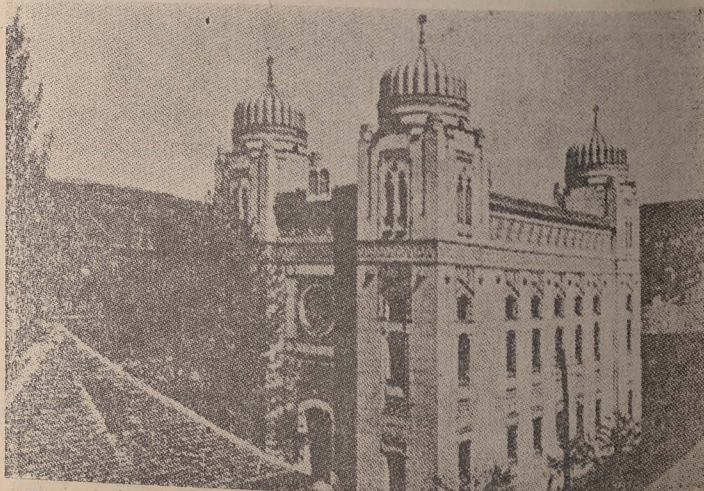
Una dintre cele mai frumoase inscripții este textul de pe mormintul lui Elijaș Kabiljo, reminiscentă îndepărtată de vers spaniol: „Astfel sîntem singuri, vii și morți, este mereu la fel”. Pentru acești

oameni, care au vorbit neobisnuit-guturala limbă ladino, punctată de cuvinte sirbo-croate, bogată, ca și săraci, moartea unui membru iubit al familiei a fost întotdeauna un prilej de retragere în lumea lor de emoții puternice, o lume care a dispărut pentru totdeauna. O lume care a dispărut în norii uriași de fum ridicîndu-se dintr-o Europă întesată de orori și lagăre ale morții, o lume fată de care nu s-a arătat măcar o fărîmă de respect, nici chiar față de morminte, dintre care multe poartă semne vizibile ale urii maniace a fascistilor.

La capătul acestui vechi cimitir există o piramidă construită din blocuri de pietre albe, lingă care orice trecător se oprește în tăcere, urmîrit de amintirile trecutului: „Evreilor căzuți în luptă și victime ale fascismului, la Jasenovac, Stara Gradiška, Djakovo, Lobograd, Jadovno, Bergen-Beisen, Auschwitz...”

Aici, fiecare se oprește avînd conștiința că omenirea nu-i poate uita și nu trebuie să-i uite.

STRAHINJA SULJAGIC

■ Sinagoga din Sarajevo

STIRI

RELATII DIPLOMATICE ISRAEL — C.S.I.

În puține luni, Israelul a stabilit relații diplomatice cu republicile islamice Uzbekistan, Kazahstan, Azerbaidjan, Tadjikistan și Kirghistan.

Evident, se știe că aceste state nou constituite nu se vor încadra în frontul islamic-fundamentalist; înainte de toate, interesele economice joacă un rol preponderent. Astfel, Israelul exportă spre Kazahstan tehnica pentru irigații și spre Uzbekistan tehnica pentru agricultură și zootehnie.

Este foarte dorit pentru ele ca aceste țări desprinsă din fosta U.R.S.S. să așeze în primul rând interesele vitale ale populației lor și să dea atenție preponderentă față de surburile naționalist-fundamentaliste.

INDUSTRIA ISRAELULUI PENTRU AUTONOMIE

Președintele Asociației israeliene a industriașilor, Dov Lautman, a insistat pentru promovarea industriei în teritoriile cu populație palestiniană numeroasă. Pentru a pune bazele autonomiei palestinienilor, ar trebui să se fiindă la autonomia economică a acestor teritorii, a spus Lautman la postul de radio israelian. O economie palestiniană autonomă ar putea, în același timp, servi drept „cap de pod” pentru a ușura exportul produselor spre țările arabe.

Lautman a accentuat că lipsa pînă în prezent a unei politici concertate arabo-israeliene de promovare a păcii în zonă a dus la un dezastru grav economic și social. Urmarea nu a fost numai boicotul economic anti-israelian. Instabilitatea politică i-a împiedicat pe investitori străini de a se implica în economia acestor state.

EXPOZIȚIE

În sala municipală a Comunității Evreiești din München, au fost expuse lucrări ale artiștilor israelieni Michal Meron.

Artista s-a născut la Haifa și a absolvit Academia de arte „Tel Hai”. Ca elemente componente importante în arta ei, folosește literele din alfabetul ebraic, care, datorită forței lor simbolice, reprezintă mai mult decît doar niște semne grafice. Artista se servește de diverse tehnici de imprimare și folosește și culori acrilice pe diferite materiale.

Din 1985, Michal Meron se indelecticește și cu poze micrografice. Micrografia este o tehnică transmisă din evul mediu, prin care sînt „reproduse” — în miniatură — imagini întregi din texte biblice. Artista israeliană este dintre cele mai remarcabile în zilele noastre, în acest domeniu.

TALENT DEOSEBIT

Un mic artist cu talent deosebit este Leonid Rosenthal și provine din Lvov. Împreună cu părinții săi, a fugit, din pricina antisemitismului, din Uniunea Sovietică.

Tatăl său, Boris Rosenthal, este compozitor și dirijor, iar dotatul său fiu s-a și produs, cu succes, interpretînd cîntece idîș și folclor ebraic. Oare înaintea lui se profilează o strălucită carieră de cîntăreț sau ghitarist?

Exercițiul este, în orice caz, cheia succesului.

SUCESIUNEA LUI FEUCHTWANGER

Cercetătorul Harold von Hofe a găsit în sudul Californiei, în succesiunea secretarei lui Feuchtwanger, șapte jurnale ale acestuia din perioada 1906—1940. Omul de știință, care este administratorul succesiunii și executorul testamentar al lui Feuchtwanger, a anunțat aceasta în cursul unei vizite la Editura „Aufbau” din Berlin. Harold von Hofe, care, pentru noua ediție a „Diavolului în Franța” puse la dispoziția editurii un jurnal din anul 1940 găsit anterior, presupune existența în arhiva lui Feuchtwanger, pînă acum necercetată, a unor alte însemnări, care ar putea să umple golurile dintre caietele descoperite acum. După moartea scriitorului, în anul 1958, această arhivă a fost îngrijită de văduva lui, Marta, în locuința comună, vila „Aurora”, din localitatea californiană Pacific Palisades.

REVIGORAREA STUDIILOR IDIȘ

Un manual intitulat „Învățați singuri idîș”, cu ilustrații și formule distractive de învățare a limbii idîș, figurează într-o nouă serie de publicații idîș, subvenționate de Universitatea „Queen Mary”, din Londra, și de Colegiul „Westfield”.

Entuziasmată de proiectul de inființare a unei edituri în limba idîș, dr. Devra Kay, director de studii despre Rusalaskenazit și limba idîș la Departamentul de limba idîș al Colegiului „Westfield”, a vorbit despre „dezvoltarea interesului pentru idîș” și a mulțumit conducerii colegiului pentru „generosul sprijin financiar”.

Au trecut patru ani de la înțetarea apariției ziarului „Poporul evreii”, editat de regreta-

tul publicist de limba idîș Iehuda Itamer Lisky. Centrul de la Oxford pentru studii ebraice postuniversitare editează un anuar și alte publicații ocazionale în idîș.

„Multe publicații în idîș au apărut și s-au stins în cadrul comunității de vorbitori ai acestei limbi”, a arătat dr. Kay. Există foarte puțin material educațional în idîș la îndemînă. Mantalul standard, publicat în 1949, a fost „vechi în materie de predare a limbii, cu largi pasaje privind Holocaustul și emigrarea în America”.

Dr. Kay — anterior, lector de idîș la Centrul Oxford — este de părere că „abordarea respectabil-academică” a idișului a constituit un factor de creștere generală a popularității acestuia, în rîndul celor interesați. „Publicarea unui manual de limba idîș a devenit un lucru necesar”.

Toate titlurile de carte consacrate culturii idîș vor fi date publicității. Întreaga gamă va include cărți în engleză despre limba, literatura și cultura idîș; traduceri din opere ale literaturii clasice și moderne idîș. Va fi publicată, de asemenea, o „alternativă” a cărții de rugăciuni pentru femei din secolul al XVIII-lea, folosită de comunitățile evreiești ortodoxe din estul Europei, carte însoțită de o traducere.

OLIM ENGLEZI

În mai 1992, a putut fi salutat în Israel al 30.000-lea o hadaș (nou venit) din Marea Britanie. Este interesant că în Israel evreeii britanici constituie cel mai mare procent de olim hadasim din lumea occidentală. Pînă acum, peste 100% din evreeii britanici s-au hotărît pentru Alia.

EXPOZIȚIE PENTRU ORBI

Muzeul regional israelian de la Tel-Aviv organizează pentru prima oară o expoziție pentru orbi. În acest scop, descoperirile arheologice dintre milenii 4 i.e.a. pînă în sec. 8 e.a. au fost scoase din vitrine și plasate astfel ca orbi să le poată pipăi. Expoziția poartă denumirea „Pipăirea trecutului”. Obiectele capătă o explicație mai detaliată în scrierea Braille și tot în Braille este alcătuit și catalogul.

CHINA — ISRAEL — EUROPA

Purtătorul de cuvînt al Societății „El-Al”, Nachman Klein, a afirmat interesul Chinei de a utiliza aeroportul Ben Gurion (Lod) pentru escale ale zborurilor dinspre Europa spre Beijing. Primul zbor direct „El-Al” spre Beijing a fost efectuat la 3 septembrie a.c.

NOUL PREȘEDINTE AL UNIVERSITĂȚII BAR-ILAN

Economistul Shlomo Eckstein (63 de ani) a fost ales președinte al Universității Bar-Ilan, din Ramat Gan (Israel).

ISRAEL: CEL MAI RAPID MICROPROCESOR

Cel mai rapid microprocesor din lume vine acum din Israel. Acest procesor — numele lui este „peștele-spadă” — a fost elaborat de „National Semiconductor Center”, de la Hertzlia, împreună cu instalația tehnologică de la Migdal Habek, și poate transforma 100 milioane de instrucțiuni pe secundă.

Această performanță se bazează pe o combinație de-a dreptul genială a unei arhitecturi moderne de 64 biți cu un procedeu de semnal digital.

PURTĂTOR DE CUVÎNT AL LUI CLINTON — FIU AL UNUI KIBUTZNIK

Mark Ginsburg — vicepurtător de cuvînt al candidatului Partidului Democrat la președinția S.U.A., Bill Clinton, care, momentan, se află în fruntea cursei pentru președinție — este un fost israelian.

Părinții lui Ginsburg sînt kibutznici din Misgav-Am, în Galilul Superior. Cei doi frați ai lui Ginsburg trăiesc și ei în Israel, unul este însărcinat cu probleme de securitate în kibutzul Misgav-Am, celălalt locuiește la Ierusalim.

Ginsburg, un bărbat prezentabil, cu înfățișare plăcută la cei 40 de ani ai săi, a emigrat, împreună cu părinții, în 1959, din S.U.A. în Israel. El a frecventat cursurile liceului din Haifa pînă în 1968, an în care s-a reîntors în S.U.A., în timp ce restul familiei a rămas în Israel.

Legătura lui cu Clinton, guvernatorul statului Arkansas, s-a stabilit întîmplător.

Ginsburg s-a îndrăgostit de o fată frumoasă care a fost aleasă „Miss Arkansas” și s-a căsătorit cu ea, după ce aceasta trecuse la iudaism. Clinton-ii erau vechi prieteni ai familiei tinerei și au fost deci invitați la nuntă. Lui Clinton i-a plăcut bărbatul tînar, inteligent și energetic.

Ginsburg a fost purtător de cuvînt al candidatului la vicepreședinție Al Gore și, de curînd, a trecut să lucreze în favoarea lui Clinton.

UN MONUMENT ÎN AMINTIREA SALVATORULUI LUI EVREILOR

În capitala lituaniană Vilnius urmează să fie construit un monument pentru Thiune Sugihara, fostul consul general japonez care a acordat, în 1940, vize pentru circa 6.000 de evrei polonezi. Aceste vize erau interzise, dar, prin acțiunea consulului general japonez, evreeii au putut astfel să călătorească spre Japonia, traversînd teritoriul Uniunii Sovietice. De acolo, mulți au plecat mai departe, spre Shanghai, alții și-au căutat adăpost în Statele Unite. Aceștia au creat o fundație, „Viza pentru 6.000 de vieți”, care va suporta costul monumentului.

ȘAPTE MANUSCRISE...

...care datează din sec. 15 pînă în sec. 17 și care, pe la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, au dispărut din biserica St. Antonius din Hamburg (Germania), au fost restituite la New York. Consulul general german, Erhard Holtermann, le-a primit în cadrul unei ceremonii, care a avut loc la Morgan Piermont Library, instituție ce a servit de mediator. Documentele au fost găsite de văduva unui soldat american, în biblioteca acestuia.

Ea n-a vrut să dezvăluie nici numele ei, nici al sotului ei, dar a considerat restituirea lor celor în drept, ca singura posibilitate justă. Femeia, care a supraviețuit, ca evreică din Ungaria, lagărului de la Auschwitz, dar a pierdut acolo mulți membri ai familiei, a explicat hotărîrea ei astfel: „Eu am avut probleme cu Hitler, nu cu germanii”.

DECES

Avraham (Abe) Harman, mult timp rector al Universității Ebraice, a încetat din viață la Ierusalim, în vîrstă de 77 de ani. Absolvent al Universității din Oxford, Avraham Harman a făcut Alia în 1938 și a jucat un rol-cheie în dezvoltarea Universității Ebraice, pe care a condus-o între 1963—1985.

CREȘTE NUMĂRUL CONFERINTELOR INTER- NAȚIONALE ÎN ISRAEL

În cursul anului 1991, au avut loc în Israel 96 de conferințe internaționale. Acest număr este mai mic decît al conferințelor ce au avut loc cu un an în urmă. Cauza a fost, mai ales, criza din Golful Persic, la începutul anului trecut. În ciuda numărului mai scăzut de conferințe, numărul participanților a fost mai mare cu 50% decît în anul trecut, totalizînd 23.000 de persoane, după cum a comunicat Ministerul Turismului din Israel. Ierusalimul a fost orașul în care au avut loc cele mai multe conferințe internaționale.

FESTIVAL

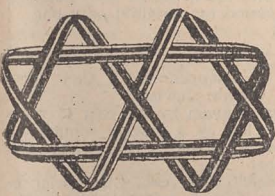
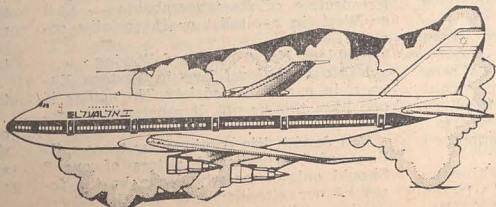
Orchestra Filarmonică din Israel a oferit, la sfîrșitul lunii august, iubitorilor de muzică un spectacol ieșit din comun. Eilatul, port la Marea Roșie, a fost scena celui de-al șaselea Festival internațional de jazz. Au participat 40 de formați alcătuite din cei mai remarcabili interpreți internaționali de jazz, printre care, de pildă, formațiile „The Yellow Jackets”, „Steve Williams Quintet” și „Eric Lenz” Quintet, Tania Taria, Jal Henderson etc.

Festivalul internațional de jazz din Israel a continuat apoi cu un spectacol deosebit — un concert de saxofon prezentat între prieteni.

LINE AVIATICĂ DIRECTĂ ISRAEL-UCRAINA

Israelul a devenit prima țară care a semnat un tratat de legătură aviatică directă cu Ucraina. Acordul prevede zboruri regulate directe între cele două țări, dreptul reciproc de survolare, precum și dreptul de escală pe aeroporturile celor două țări. Zborurile regulate se vor face spre Tel Aviv sau Eilat, în Israel, și spre Kiev sau Odessa, în Ucraina. Se vor putea face și zboruri speciale pentru cei ce se stabilesc în Israel.

În acest moment, singura legătură între cele două state are loc săptămînal prin societatea „Ae-oflot”. Acest transport va fi preluat de Ucraina în momentul intrării în vigoare a noului acord.

DESCOPERIRE LA QUMRAN

Printre documentele scrise găsite în peșterile așezării eseniene de la Qumran se numără și așa-numita rolă de cupru.

Ea conține indicații despre 61 de locuri din apropiere de Qumran, în care comorile Templului de la Ierusalim — printre ele Chivoțul Legii, cu cele două table de piatră — ar fi fost ascunse înainte de distrugerea Templului de către romani, în anul 70 e.a. Savanții discută asupra problemei dacă indicațiile corespund realității sau sînt un produs al fanteziei.

Fostul pastor baptist Vendyl Jones, din Texas, este convins de autenticitatea lor. De ani de zile, el vine în Israel, pentru scurte perioade, cu cite un grup de colaboratori voluntari și caută în înutul Qumran comorile dispărute.

Cu cîva timp în urmă, a găsit într-o peșteră, care este indicată în rola de cupru, o pulbere fină roșie-brună. Analiza chimică efectuată la Institutul Weizmann, de la Rehovot, a arătat că pulberea conține smîrnă, sofran și galbanum — o rășină a unei plante siriene —, ingrediente ale tămîii, care era utilizată și în templu la jertfa ardătorilor de tot de pe altarul de aur.

Jones caută în continuare Chivoțul Legii, ca și alte obiecte de cult din Templul de la Ierusalim.

JOURNAL OF THE ROMANIAN JEWS

THE PRESIDENT OF ROMANIA ION ILIESCU

**Congratulates the Jewish Community of
Romania on the Occasion of the
New Year 5753**

*His Eminence Dr Moses Rosen
Chief Rabbi of the Mosaic Religion
President of the Federation of the Mosaic Communities in Romania*

*On the occasion of the Jewish New Year, Rosh Hashana, I extend to You, to Mrs Amalia Dr Moses Rosen, as well as to the entire Jewish Community in our country, the best wishes of good health and prosperity.
MANY HAPPY RETURNS OF THE DAY!*

PRESIDENT OF ROMANIA
ION ILIESCU

THE PRESIDENT OF THE STATE OF ISRAEL CHAIM HERZOG

**Conveys Congratulations to the
Chief Rabbi for the Year 5753**

To Chief Rabbi Rosen

I thank you for your moving thoughts and wish both Your Eminence and Mrs Rosen good health and many happy years, years of activity to the benefit of the Jewish people.

With highest esteem and friendship,

CHAIM HERZOG

VISITS TO HIS EMINENCE

On 23rd September, Mr Paolo Andrea Tralbalza, First Counsellor to the Italian Embassy in Bucharest, was received by His Eminence Chief Rabbi Dr Moses Rosen.

They talked mainly on the present situation of the Jewish community in Romania.

On Thursday, 1st October 1992, His Excellency Tven Meili, the Ambassador of Switzerland to Romania, paid a visit

to His Eminence the Chief Rabbi, requesting details about the life of the Jewish population in Romania, after the Revolution.

His Eminence made a brief historical presentation of the Jewish community in our country and of the present situation, including both its lights and shadows.

The talk was held in a warm atmosphere.

CHIEF RABBI DR MOSES ROSEN

THE RECIPE

As we reported in the last issue of our magazine His Eminence Chief Rabbi was invited by the "Balfour" Club in London to deliver a speech on the occasion of sale of the volume "The Face of Survival" written after the visit of a British Jewish delegation to Romania and to the other countries in Eastern Europe.

In 1987, the Editor of the book, requested Chief Rabbi Rosen to write the Epilogue to the volume, entitled "The Recipe".

The puzzled guests noticed the striking contrast between all the other Jewish Communities in Eastern Europe and that in Romania and asked the Chief Rabbi to explain the "Recipe", how did he manage to get all the achievements as he did.

Written in 1987, and at the author's request left unaltered.

THE EDITOR

An ancient Jewish folk legend tells us about a mysterious river called **Sambation**. Its violently seething and foaming waters raise high up into the sky a wall of fire and smoke that is impossible to pass through. Beyond, on the other side of the river — the legend goes on — the ten tribes of Israel live, lost in the terra incognita. They yearn after us, but we cannot overcome the "Fire Curtain" in order to reach them. What does the legend call these brothers of ours? "DIE ROITE YIDDELECH" — "The little red Jews".

Si non è vero è ben trovato. How red are the millions of Jews living beyond the Sambation of our times, which — in the language of the late twentieth century — we call the "Iron Curtain", is something that is known only to themselves and, besides, it is not important. What is important is that, for decades now, the Jewish people of Europe have been divided into two camps, by means of artificial barriers. "Those on the other side" are expecting the message of those on this side and the latter encounter all sorts of obstacles on the way.

The present volume is the result of the effort made by a group of English Jews who, without wearing the emblem of any local or world organisation and without resorting to any uproar or propaganda, decided to take advantage of the improved conditions for visiting Eastern Europe in order to travel to these communities any try to find out what is happening to the "little red Jews" of the twentieth century.

They also visited Romania. They roamed about the **shtetlekh** — the classic Jewish "townlets" in Moldavia and Bukovina — they entered our Synagogues where they talked to people, they went to the Talmud Torah classes of our communities and listened to the voices of our children learning the Torah. Our orchestras and our choirs of boys and

girls — gay and full of optimism — filled their hearts with joy. The "explorers" had meals in our ritual restaurants, where almost four thousand persons have lunch daily; they visited our modern and beautiful old people's homes, where nearly 500 persons spend their life's twilight in serene and easy circumstances; they looked for... beggars, but could not find a single one, for a subsistence minimum is guaranteed to all by an assistance programme of the Federation of Jewish Communities together with the noble American Jewish Joint Distribution Committee (the "Joint").

Within the boundaries of Romania, it was impossible for them to discover the isolating "Sambation" of the "little red Jews". Instead, they found a Jewish bi-monthly journal in Romanian, Hebrew, English and Yiddish, published regularly since 1956, in the thousand copies, mailed legally to the Soviet Union, where it is xeroxed in thousands of copies; they found a community visited by the Prime Minister of Israel, by the leaders of the great Jewish world organisations, etc.; besides, they realised that almost all Jews living in Romania had already visited Israel and that tens of thousands of Israeli tourists were coming to Romania every year.

Our guests were faced by one enigma after another. Where was the "fire curtain"? How had it been possible to solve all those specifically religious problems in the framework of a socialist society? And then there was the big question. Where were the 400,000 Romanian Jews who had miraculously survived the Holocaust? At their request, I gave them the latest statistics which show a number of approximately 22,000 Jews now living in Romania, i.e. only 3 per cent of those who lived on this territory 40 years ago. Where were the others? Where had the 97 per cent disappeared to?

Well, our guests again met with surprise after surprise. They went to Israel, where there are now about 400,000 Ro-

manian Jews who constitute a valuable element in the work of rebuilding the "Holy Land".

"Good Lord!" exclaimed the "messengers", who had expected to find there a disaster, assimilation, the disappearance of Judaism, persecution, and numberless similar things described by certain newspapers during the years of the cold war. "Is it possible that our host should be not only a Rabbi, but also a wizard? All that we see is unreal, totally different from what we have seen elsewhere beyond the Sambation. The Jewish problem — solved. How can that be? What is happening? What are the means resorted to by our host for achieving such a success? What is the recipe he has been using? Is this a dream or reality?"

"Can everything we have seen be like Potemkin's villages?"

If not, what is the recipe?"

The recipe — that is just what I want to explain and it is my duty to do so. The 22,000 Jews — most of them aged — who have remained and among whom 1400—1500 persons annually continue to leave, no longer carry great weight in world Judaism.

Our importance lies in the fact that the experience of Judaism in Romania provides a practical answer to a vital problem of present-day Jewish life.

That is the problem No. 2 of our times. The problem No. 1 is, of course, the consolidation and development of the State of Israel, which means "to be or not to be" for the entire Jewish people, irrespective of its whereabouts — East or West, in capitalist or in socialist society.

Problem No. 2 is the following: Millions of Jews live in Eastern Europe, in a socialist society. No matter if one likes this or not, it represents a reality.

Can Jewish life continue for those millions of brothers and sisters of ours? Should only those who leave be the focus of our attention and are the others — those who remain — doomed to assimilation, to disappearance? Can they, somehow, remain Jewish?

The answer given by the past 40 years of the life led by a Jewish community in socialist Romania is categorical and irrefutable.

Yes, indeed. They can. Our "balance-sheet" proves that, without any noise, demonstrations or rows, we have succeeded, in making Romania's interests correspond to ours, and not against the country's leaders, but with their full approval; the result is that, at the same time, "Alia", on the one hand, and perfect Judaic religious-cultural freedom and social assistance, on the other hand, have developed and now look exactly as our guests have seen them.

I was young and inexperienced when, in 1948, I was given the responsibility of the destiny of the 400,000 Jews who were the "remnants" of the Holocaust. I have never been and am not a Kremlinologist, I am no "specialist" in the matter, and I have not had and have not at present any "connections" which might have offered me particular possibilities. But I did know one axiomatic truth, namely that success was possible only by making our interests coincide with theirs. **Do ut des**, goes the Latin saying. Give and take.

General de Gaulle used to say: "I have no enemies, I have no friends, I have interests".

I succeeded in convincing the Romanian Government that, by doing good to the Jews, by meting out justice to them, it could obtain advantages in matters of favourable public opinion, trade relations, political sympathies.

That is what happened. The "business transaction" was profitable to both sides.

What can this successful experience teach us?

1) Out of the two methods — the noisy one based on the slogan "Let my people go!" and the one we used, that of persuasion — it was ours that succeeded and the first one almost went bankrupt.

2) Above all, before Aliya, what is important is to maintain the Judaic char-

The New Ambassador of Israel Paid a Visit to Chief Rabbi Dr Moses Rosen

The new Ambassador of Israel Mr Avshalom Meghidon, presented his Letters of Credence to the President of Romania, Mr Ion Iliescu, on Friday, 25th Sept. 1992.

On Sunday, 27th September, His Excellency Ambassador Meghidon paid his first formal visit in Romania to His Eminence Dr Moses Rosen, Chief Rabbi of the Mosaic Religion and President of the Federation of the Jewish Communities in Romania.

Attending that meeting were members of the Federation Board: Secretary general Eng. Theodor Blumenfeld, Acad. Prof. Dr. N. Cajal, Prof. Dr. M. Sara-

gea, Eng. Osy Lazar, Vice-president of the Jewish Community in Buchares, Lawyer Iulian Sorin, Counsellor, Mr David Bănescu, President of the Social assistance department of the Federation of the Jewish Communities, Dr. Charles Crupariu, Director of the "M. Băluș" older people home/hospital, and Mr Sergiu Stanciu, scientist with the Romanian Center for the Jewish History within the Federation of the Jewish Communities.

The Ambassador conveyed to the Chief Rabbi, on behalf of the President of the State of Israel, Mr Chaim Herzog and the Prime Minister Yitzhak Rabin, congratulations for the year 5753.

■ The leadership of our Federation of Jewish Communities is welcoming the new Ambassador of Israel

SPEECH OF THE AMBASSADOR OF ISRAEL

Then, His Excellency Avshalom Meghidon delivered a speech giving voice to his love for and affection towards the Jewish Community in Romania and his desire to fully co-operate with this community led by His Eminence Chief Rabbi Dr Moses Rosen.

The Ambassador of Israel expressed his worries concerning the morbid anti-semitic phenomena in Romania and his fullest trust in the common sense of the Romanian people who would know to put an end to that harmful situation.

SPEECH OF HIS EMINENCE

In his reply, His Eminence said, *inter alia*: "It is a special honour for us and a gesture of great significance the fact that the new Ambassador of Israel has found it appropriate to pay his first formal visit, after having presented his Letters of Credence to the Head of State, to the Federation of the Jewish Communities in Romania. This gesture speaks about the double mission as referred to by the former Prime Foreign Minister of Israel, Moshe Sharet, in his speech addressed to the Ambassadors assigned to the various capitals of the world. He said: "You are ambassadors extraordinary and plenipotentiary. This is your formal title. Oh well, in our case, in the case of Israel, do not forget that this double title means ambassador to the Government of the country you will be leaving for and plenipotentiary to your Jewish brothers in that country."

AT THE CHORAL TEMPLE

The same evening (the first of Rosh Hashana), the Choral Temple festively decorated and packed to capacity by the believers, welcomed enthusiastically Ambassador Meghidon.

The re-united choirs of our children and youth, "Shira Vezimra" and "Talmud Torah", as well as the Temple Choir sang moving religious and Jewish national songs, and His Eminence uttered, in front of the open altar, the traditional prayers for Romania and Eretz Israel.

Ambassador Meghidon expressed his decision to work ceaselessly towards strengthening friendship, economic, cultural and social co-operation between Romania and Israel.

His Excellency concluded his speech asking His Eminence to convey to the whole Jewish Community in Romania cordial and brotherly wishes for a happy, prosperous and successful New Year, for a year of peace in Romania, Israel and all over the world.

We are loyal and devoted citizens of Romania, good friends to the Romanian people, sharing both happiness and troubles. At the same time, we are bone of the Jewish people's bone, we look at Zion and Jerusalem with love and longing, we see in the State of Israel the supreme ideal of each Jew around the world.

With these mutual "presentations", we have started a co-operation which gives us great joy as both Romanian citizens and of Jewish nationality, being sure that we have the same feelings and wish the same grand achievements for both Romania and Israel.

Please convey to President Herzog and Prime Minister Rabin, as well as to all our brothers and sisters from Israel, our warm blessings and priestly wish *LEŠANA TOVA TICATEIVU VETIHATEINU!*

Ambassador Meghidon and Chief Rabbi Dr Moses Rosen delivered brotherly speeches and wishes each other best wishes.

Our magazine joins in these wishes and blessings and extends brotherly greetings to His Excellency Avshalom Meghidon:

BARUCH HABA BESHEIM HASHEM!

"Blessed be he who enters in the name of the Lord. We bless you from the house of the Lord" (Psalm 118, 26).

THE RECIPE

character of the Jews living in the Soviet Union. Otherwise, if we limit ourselves to "Let my people go!", we are resorting to a slogan which may be of any kind: touristic (i.e. let us travel), political (i.e. we want to leave a socialist country), but in no case Zionist.

In the first place there is the problem of educating the young people, of maintaining religion, culture, etc., of preventing the last spark of Jewishness, *dus pintale id* — the untranslatable folk definition of the last glimmer of Jewish soul — from going out.

Therefore, "If you want Olim, you need Jews". Otherwise it means putting the cart before the horse.

More than 90 per cent of the Romanian Jews reached Lod. They did not "lose their way" heading for other continents, because they had had Talmud Torah, because their aim had been not emigration, but Aliya; that is to say, they had not fled Romania, their purpose had been the rebuilding of Jerusalem.

3) The present legislation of the Soviet Union has given us sufficient possibilities of demanding, first and foremost, to have the same rights as the other faiths. If I were to mention only the example of organisation and hierarchy, it would still be quite conclusive. Whereas the Orthodox, the Catholics, the Protestants, the Muslims have organised units (bishopsrics, metropolitan seats, patriarchate, etc.), the Jewish religion has no legal organisation. That is the beginning of any attempt at reconstructing a Jewish life. If we add that Jewish believers have not a single publication, while the other faiths in the USSR have; if we broach the problem of the thorough training of theological staff — another field in which the Jewish religion is in a state of crass inferiority as compared to the other ones — there is enough legal material for obtaining improvements, for being able to take the first step with a view to a change for the better.

But both at Brussels I and at Brussels II (meetings of the World Conference on Soviet Jewry), we launched our only slogan: Repatriation. Let my people go! Our Resolutions implied that this slogan proclaimed we were forsaking the millions who remained there: "If they don't leave, we are no longer interested in them".

The total lack of realism of this policy can be understood by means of a simple calculation, accessible to anybody.

Supposing that our appeals were accepted one hundred per cent and that forty or even fifty thousand Jews left the USSR every year (which would mean an impossible task for Israel, under the

present conditions), supposing that all these people reached Israel (which is another Utopia), not taking into account the annual demographic growth of the Jewish population (at least 30,000 — which means that the decrease due to emigration is compensated by the number of births), it would mean that 50 to 60 years would be necessary for the Aliya of approximately three million Jews. In the meantime, will there be a trace of a single Jew left there? Already now their assimilation is almost complete. A few more years and the problem will no longer exist.

Perestroika? Glasnost? I was recently in the Soviet Union, being invited by the Patriarch of the Russian Orthodox Church to attend the celebrations occasioned by the millennium of that Church. When one is there, when one sees with one's own eyes and hears with one's own ears the proportions of the revolution that has taken place there, the radical transformations in mentality, the new prospects in all fields of activity, and when one enters the Synagogue in Arhipova Street and sees the same old stereotypes, the "establishment", the same indolence, the same fearful faces, one simply cannot find any explanation.

There are great possibilities of bringing about — if not with the official approval of the authorities, then with their tacit consent — the creation of a beginning of Jewish cultural and religious life, of organising communities at least in the big cities in each of which hundreds of thousands of Jews live.

Without wishing in the least to weaken our demand for Aliya, it must no longer hold the first or even the exclusive place on the agenda of the problem of Soviet Jews. What is a real drama is the situation of the millions who stay, who disappear, who literally disappear from the ranks of the Jewish people.

...One Sabbath, at the beginning of May 1975, I was at the Moscow Temple and, towards the end of the prayer, there appeared five or six persons who grouped themselves at the entrance. It was a group of "refuseniks". A Jew I had met as early as 1955, on my first visit to Moscow, came towards me. He was an engineer, strictly religious, who succeeded in observing the Sabbath. He asked me:

"Do you know Elie Wiesel? He launched the notion of "silent Jews". Are these people "silent Jews"? On the contrary. They are those who shout. But we, we who do not leave, who cannot leave, who wait for our children to leave, or even those who do not want to leave, are we not Jews? Does nobody speak for us? Is no voice raised so

that we may remain Jews? Are we no longer Jews if we do not leave? And what about those who go to America or Australia? Are they better Jews than we are?"

Our friends in England who are publishing this volume about their travels to the Jewish communities in Eastern Europe insisted on my writing this epilogue because they were expecting me to divulge in it... the recipe, i.e. to explain what I have done, what means I had resorted to so that the Jewish problem in Romania should be solved in four decades.

A recipe is something difficult. It is not only a matter of the components that have to be mixed up, but also of the way in which they are to be dosed. How much? How? When? are questions that are not easy to answer. What I have been trying to do in the above lines is just to give a retrospect of the problems, a new point of view and certain suggestions drawn from my own experience.

As God has helped me to survive this experience which, at a certain moment, in the years of Stalinism, could have proved fatal to me; as the miracle has occurred and I am able to give... consultations today concerning the recipes I

PUBLISHER'S NOTE:

This piece was written in 1987. In view of the recent changes in Eastern Europe we asked the author whether he had something to add, and his reply was, "I maintain everything. I wrote in 1987, but let me add, for clarification, the following":

These thoughts reflect the visit and the situation in 1987. But now, a new miracle has occurred in Jewish life — the opening of the gates of the Soviet Union. The excuse can now no longer be made that Soviet Jewry cannot be saved because of the terror in Russia. Soviet Jews now have the choice: to affirm their identity as Jews, or not. And if they affirm their identity as Jews, they also have the further choice: to go on Aliya, either now or later.

But there is a cost for this Aliya. In 1990 alone some 100,000 or more Jews will emigrate from the Soviet Union to Israel, and it will cost something like one billion dollars to provide even the basic resettlement requirements. The creation of employment will cost even more.

However, we must not under any circumstances forget the two million or so Soviet Jews who will choose to stay, or who may be unable to leave. As they represent mainly the fourth generation of Soviet Jews, they are all on the brink of disappearing into the anonymity of assimilation.

We need now to declare a Jewish

used, then I am not allowed to refuse the nice travellers who came from beyond the Sambatium.

Pour la bonne bouche, in conclusion, I would like to tell a joke.

A Jew had settled down in a railway carriage and, at the first station, he went to the window, looked out and made a gesture of surprise. Then he sat down once more. The train started again. At the next stop, our man went to the window, glanced out and... clutched at his head. The scene was repeated at the third station and our Jew seemed to be absolutely desperate.

The other passengers looked very puzzled at what was happening. Finally, the mystery was cleared up. The train was going in the opposite direction from the Jew's destination. Things got worse at every stop, for he was getting farther and farther away from his goal. Hence his growing despair.

"What am I to do?" he asked. "That's quite simple. You must get off and take the train which is coming from the opposite direction. If you don't, it's no use clutching at your head and lamenting".

Perhaps this joke can serve as... a recipe.

glasnost, to recognise the reality of the Revolution which has taken place, with the consequent radical change in Jewish life. There are three million Jews in Russia and Eastern Europe, and they rely not only on other Jews but also on people throughout the world to arrange Aliya now, or to help maintain the Jewish communities by providing them with a Jewish infrastructure, with education and with religious teaching.

Nobody can know what may happen in the next few years. We have an unparalleled opportunity now to bring the Jews home to Israel. This opportunity may prove to be short-lived, so it must be taken. An enormous amount of money will be required immediately, both to resettle the Jews in Israel and also to provide the Jewish infrastructure for those who remain, since this is now permitted by the Soviet Government.

This is the challenge that now faces world Jewry, the miracle, the unbelievable opportunity to save the Jews of Eastern Europe. It can happen. It depends on us, and only on us — and, "If we want, it will not be a legend". It will be a reality.

בת-ב-נת

של היהדות הדתית מרומניה

ב'ה מס' 744 תשרי תשנ"ג דו-שבועון

ברכת נשיא מדינת ישראל לרב הראשי שליט"א

כבוד הרב הראשי רוזן

אני מודה לך על ברכותיך המרגשות ומאחל לך ולרעייתך הרב-
נית שנים רבות ואושר ובריאות של עשיה למען עם ישראל

בחוקה וידידות

חיים הרצוג

הרב הראשי דר. דוד משה רוזן

"מי יעלה בהר ה'?"

ישלמה של "ויקראו את שמך". וכך היום השביעי יהיה ליום חגיגי נפישת-רוחנית בעל דרגה נכונה, כעין מצפה שמעליו יולל לנו להסתכל בחיים וההבין את אורחותיהם, אין להשיג את סוד קיומה של היהדות בלי התפישת של שבת. וכבר אמר הגהה-דעות נרדכי, בקשר עם האיסרה, "שמור לי ואשמור לך" (ב"מ פ"ב, ב, מ"טנה), וכיאורה ישיבת, ככובל, אמרת לעם ישראל, "אם תשמור עלי, אשמור גם אני עליך". — אמר ההוגה-דעות יש"ר יותר מה שיסמרו ישראל על השבת, "שמרה הישבת על ישראל". איילמא השבת שפרשה המיד כנפיה להגן על היהודי במעופו למרומים, בערפלי הזמן אבר זכרו. מקומו של יום הכיפורים בין ימי השנה כמקומה של השבת בין ימי השבוע. "אחת בישנה" — שבתה היחידה של השנה כולה, הדודית הרגה מהישג-גרתיות. זהו, מובנה המוסרי של ההגדרה המקראית "שבת שבתון".

בימימה של יום-הכיפורים, שבה "ישראל-יו" בשים לבנים ומתעטפים לבנים" (ירושלמי ה"ה פ"א, ג), חלום לבן זה של מיטה, סמל המזילה והטהרה וגם רמז לאהרון הכהנים של היהודי, כמעת-לעת זו מנתח הוא את כל הישראיות יבנה כובל החומר את הנישמה, תוך התפישות הגימטיות עולה בוינוס נועז לפיסנה זו שימשרה התהילים כה היטיב לקרא ה', ה'ה ר"ה. "ב'הר גבוה" זה, מקום מיפגש לפיוס תלת האנפיון, עם קונו, הכרו ועם-עצמו, יש לו ליהודי לבחון ולסקור את העבר והעתיד, שם המקום ל, שאו מרום עיניכם וראו נב-כרא אלה", המקום המתאים ביותר ל"הישגון נב-אמיתי, וכמה שומעים היו החיים וללא-נשא אלמלא מיטעמותם כמובן של עליה מתמדת!

פסנת חיים כזו היא יום הכיפורים, ולכן כבואנו לעבורת ה' במקדש מעט ישלנו, על כל אחד מאתנו מוטל לישאל את עצמו, "יחד עם כל נעום זמירות יש-ראלי, מי יעלה בהר ה'?" כלום עשינו הכל מה שבידנו למען שיעלוי להתגבר על כל אבני הנגף, המדרונות התלולים, חולשותינו ונטייתנו, להשיג-תלת על כל מה שהוא בן-חלום, כדי להגיע לפיסנה זו של ה'ה", בו נובל לזוהר את הערכים האמיתיים שביחינו, ואחרי חגיגת-מה להפנות כמטינו לפסנת נוספת ולהתקרב קירבה נוספת לא-עליון.

עליון זו שלנו נמישבת תקופה של ארבעה אלפים שנה וכעמקי נפשו הרגיש כי אם נעצור בה, ולי רק לרגע קט, ובלעה אותנו תהום ההיסטוריה. הגורל היהודי כולו עומד בסיון של עליה מתמדת. של-חיותו של העברי הראשון, אברהם אבינו ע"ה — ראשית החכמות-יסודה בהבטה השמימה, תחי-לחה מאותו הרגע שבו מיום את הצו העילאי, הבט-נא השמימה... מה יהיה זרעך? (בראשית ט"ו), ה' ומני אן, כה אמנו זרע אברהם-יעצח ויעקב, כמבטים מכוונים אל על בעינים נשואות-לשמים, למרומים, אותו, השמימה", קובע גם את אורחות חיו של יעקב-ישראל. עדריו הראשונים עומדים כבר בסיון אותו חלום-סמל של, סולם מוצב ארצה וראשו מגיע-ככל זאת — השמימה", של פולם זה ששלכו מייננים את שאיפת האדם לישלמות, את כמיהתו לקירבה שמימית, החוון היהודי לעליון ולהתרוטמות עובר כהוט-הישגו גם בפרק-הנחמה הנפלא של נבוא-הנחמה, וישעיהו, "ב'נחמו נחמו" שליו, כל גיא נישא, על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון, הרמים תירא... שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה... יעלו אבך כנשרים" (ישעיהו מ').

וכך, עולה לו היהודי, עולה ומטפס מסעל לסלע, כמידרון למידרון עד הגיעו לפסנה, כשכל הגייה תנויה שלו מימשת לא כמטבה אלא הגייה לישג-התנשאות נוספת, הגייה לצורך עליה. וכיוון שמם-ליוו ההיסטורי לא במצב אופקי, אלא מאונך וז-קוף הוא, מלא הוא עמל וסבלן; משום זה דרכו דועה נהרות נחלי דם ונכישויות של קדושים למכבוד, כי מאז ומעולם נמנה הוא על שוחרי הקדושה, על אלה שלא השלימו עם המציאות הקר-פואה, על אלה "שחפשו דרך לקיום צו התורה" וישו מפני חדש תוציואן.

תכונה מהותית זו של היהדות מיוצגת בלוח העברי ע"ה השבת, בתום ששת ימי החול, יבא יום המנוחה — הראשונה מהתביעות החברתיות, תדיות שהצגו מישה לפרעה (מדרש רבה שמת א"ל 5) —, ישחורה ליהפך ליום שבו יתרום האדם מעל לרמה הגימטיות. מרגע כניסתו של יום זה, ממש בין-השמימות, מיד, באה שבת, באה מנוחה" (סנהדרין ל"ה), מיד אוריה של חג תמלא כל בית יהודי ובמקום שהמולה תשלט המנוחה, מנוחה

עליו הערב שמתרעים סביבו, אחי וקירי, ואתם יחד מודות אל נשמח שירה מסתורית. לשוא תסגור החלונות לעצמם אונד, כי חוקו היא מסר. גם להקשות לבר לא יוכל, כי השירה תכנס בו ותמשל שם ממשל אין קץ. בכל חשיף הפנה, תשמע אותה ותנישנה, תופסת היא את קוטר, היא מבינה אותך לאתו רגע של תשובה אמיתית. השירה עוברת בתכלי על כנפי רו מתרחפת היא מעל לאות שנה ומעל קוי כדור הארץ. את השירה הזאת שר סדר דוד כלל ישראל הפוסע בנתיבות ההסתוריה עוד מראשית יומה. אותה שרות קהלתינו. סקהלה עקבת תתן קולה ביהודה זו על כל חלקי היבשת. חבוי השירה המתפרצת הארום, הפחוקים בתורת ששה, הנמצאים בין בעלי הדבות שונים ושותים ספעני כל סוגי השכלות ופורהם עם השפעות שונות על החיים. היא היא השירה המתפרצת טעמקי לכם כרגע זה של קדושה. בה לא נשתתח עוד גאחת קרושיו שהעלו במקור ועצמות הנואשים שהשלכו אל הכבשים מהדהדים כה עוד. מעמי השירה מביעים הפעם כאב ותקות, סבל וסרי, יאוש ובמהון, אמונה וקשיות ערל, קדושה השם ונכונות; וכל אלה יחד קוראים לך, מדרום אותך, מעים אותך לשוב, לפכת בשבילי התשובה.

...אם גם שבתת את אביר, שבשמים תרגיש בכל ואתי כיו הוא-סמכה לך. השירה פותחת את לך לרוחה כדי שושפת' סתובו כל מה שהבוי בספר חריון, הוא מצובה אחר את בני הכורא כביון וכמהרה, כאלו אר זה נולדת לחיים הר' שים, כדי שתתיחד את אלפי החיים, את אלפי האפת והצדק, אלפי הענהה והשלום.

...מאימתי לא נפגשת עם אחיך? רבים הם הימים פאו וום סמיכה לך כמותר. השלכת את עצמך לשאון החיים ושבתת אותם. עד כמה נואלת בחשך נפתח כן את מוסרתך ורלט מעליר. אבל עכשו, כש כל נרדכי, פסיק עליו כל סקום, וכשו אחרת רעה שאין לעמוד בה והיא סקרבת אחר אל בית אלקים ככל סאדר וכחורה על כי פצאת שוב את נפשו. ותפלת שורה בתפלות אחיד ומשתלב אתה כהקלות הפאמינים.

...המס דתרי" — צוה סלך ספרך לאחד שריו וידידיו הנשנים, שנתם לאונקוויציה בעוון למוך. התורה ושופר סתותיה נדלו שרמה. "עובב אמונת זו שהנתחלה לכם כל צרות, המר דתרי ואני, לא ק' שאתן לך חיים, אלא סאונד גם אל כנך הרם ואל ידידותי.

— אודיו סלך, אודיו יוכל. רוצה אני לעשות כסעותך, אלא אי אשתי, שלשלת אדוכה תוססת לרבי", ענה האנוס. — איוו שלשלת? הלא יודו כל אסורות ונדליר לא לעשותים הונשו. איה אפוא השלשלת שאמרת?" שאל המלך. — השלשלת, אודיו המלך, אודיו רואה מה חוסר היא אורוכה עד אין קץ? כששלשלת זו קלעות סמורת אבות והסותריה, אמונה ותורה, היא הקושרת אותי לאלקים ולעמי, להודו ולאבותי, לעבר ולעתיד שלי. בעורת השלשלת הזאת אינו מרגיש את עצמי בודד, והגני כסוח כי חלק אני סכלל גדול. ובכן אין היא גותנת לי להונתק מהסתוריות הזאת והלכת נמישבת, אינה גותנת לי להמיר דתי".

...כל נרדכי, הרעיון הנשגב הזה של האחדות באמונה, קווא לנו נאוינה נא לו רק כד נרגיש ביותר את ההתא-חוז עם כל בני אדם, עם כל עמי התכל. וקהלנו כלל, באיש אחי, וצמרף בכל מצעה למגמת, האנושיות כלל. כל נרדכי, סימפוזיית האבחה, תחום כותה, אח חביבי, מופה. כפודים הם ער יום כפודים הכא" ותשיר אתנו יחד, הטאמינים בה זבתורתה ובישול הילול כלל.

ביקורו של השנייר החדש של מדינת ישראל אצל מרן הרב הראשי ליהודי רומניה

סגור ראש השנה (27 בספטמבר) כבוד השנייר של מדינת ישראל ביומניה באישום מידון ערך בילי. נימוסין אצל כבוד הרב הראשי דר דוד משה רוזן שליט"א. המיקור של השנייר החדש היה הביקור הראשון שערך אחי ששבר בערב שבת (25 בספטמבר) את כתב האמונים לנשיא המדינה מר יון איליאסקו. היו נכוחים חברי ההנהלה של ועד ההקלות. אחרי ההכרה ההדרית באורח ידידותי, הציג הרב הראשי את כל אחד מראשי הועד לכבוד השנה-הרבי. השנייר ספר למרן הרב הראשי מכתבו ברכה מכתב כבוד נשיא המדינה חיים הרצוג וכבוד ראש הממשלה יעקב רבין והרב הראשי שליט"א אבא סבדר השנייר למסור לראשי המדינה וכלל אינו השוכנים בציון בקת מיטב ברכות רבות לראשי ישראל שברומניה לשנת שלום ושקלה, ישמשו ופיהה לארץ היודית. הפנישה התקומה באוירה של ידידות ואהבה המה.

מרדכי געברטיג

ערב יום-כיפור

ערב יום-כיפור, שוין טריבלטץ גאס, די זון דריט פון בושה, צי אפטר פון כעס. אורף ערגעץ נידערט — דעס מערבזייס הימל צעברענט. ט'איו ערב יום-כיפור, נאך מוזה פארנאכט, און דא שטייען שולן, זיי הפיסות פארנאכט, אויף זיערע טויערן די שלעטער ווי קייטן אויף הענט.

ערב יום-כיפור, שוין מערבדיק נאכט, די יודישע געסלעך פון שווא באוואכט, ווי קינדע פארשעמעט פארזוישעט שטייען אצינד. — געוויינט איצט פון שולן צו הערן געזאג — דערהערן פון זעלנערישע שטייול דעס גאנג, דאָס קנאלן פון ביטטן, דאָס סקאלעטן פון הייליגאָזע הונט.

יום-כיפור — ווי לאנג נאך, ווי לאנג אין יודישע גאסן א טוחל, א'דראנג פון אלע זייטן דאָנג, דער טולס צום דאווענען שפאנט. די בעק אויף די שטענערעס אין שולן באזעצט היינט שטייען זיי ליידיג, פארשעמט און פארלעצט זינס הונדערטער יאָרן דאָס ערשטע מאָל היינט זאָא שאַנד.

ערב יום-כיפור! א חינו די צאָל פארשפארט אין א שטוב ווי איז שפאניעלן אמאָל, געהילט אין תליתים — אינדרויסן שטייט איינער און היט. ביים שייך פון א יאָרצייט, וואָס ברענט אויף דער שאַנד, דערהערט זיך א קול, זאָא טרוידיג געזאָנג, דערהערט זיך דאָס ליד, דאָס אלעס מאָרגאישע ליד, אוי, אוי-אוי, אוי-אוי, ווי! אוי, ווי כל-נדודי!

קראַקע, 25 נאוועמבער 1939